

Збірник наукових матеріалів
XXXVIII Міжнародної науково-практичної
інтернет - конференції
el-conf.com.ua

«СВІТОВИЙ РОЗВИТОК НАУКИ ТА ТЕХНІКИ»

23 грудня 2019 року

Частина 6

м. Вінниця

Світовий розвиток науки та техніки, XXXVIII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція. – м. Вінниця, 23 грудня 2019 року. – Ч.6, с. 92.

Збірник тез доповідей укладено за матеріалами доповідей XXXVIII Міжнародної науково-практичної інтернет - конференції «Світовий розвиток науки та техніки», 23 грудня 2019 року, які оприлюднені на інтернет-сторінці el-conf.com.ua

Адреса оргкомітету:
21018, Україна, м. Вінниця, а/с 5088
e-mail: el-conf@ukr.net

Оргкомітет інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, наукові керівники.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерела є обов'язковим.

ЗМІСТ

Педагогічні науки

<i>Мальона М.А.</i> РОЛЬ ЕКСКУРСІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРИРОДОЗНАВСТВА В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	5
<i>Маслова Л.Я.</i> ЗВ'ЯЗОК МУЗИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ ДЛЯ ДІТЕЙ ПОЧАТКОВОГО РІВНЯ НАВЧАННЯ З ІНШИМИ НАУКАМИ.....	9
<i>Микитів О.М.</i> ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОНЯТТЯ «ІНФОГРАФІКА» В НАУКОВОМУ ТЕОРЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ.....	11
<i>Усатюк М.В.</i> ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ.....	15
<i>Павлюк Ю.І.</i> ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ОЦІННО-КОНТРОЛЬНИХ ДІЙ В ДОШКІЛЬНИКІВ	19
<i>Плющ В.М.</i> ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ САМООСВІТНИХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН	21
<i>Порядіна В.В., Самоленко Т.В.</i> ФАКТОРИ ПРОДУКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ РУХОВИХ УМІНЬ І НАВИЧОК ШКОЛЯРІВ	24
<i>Пуйческу Е.</i> ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ З ПРИРОДОЮ ЧЕРЕЗ СПОСТЕРЕЖЕННЯ.....	29
<i>Рубаха В.В.</i> ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	33
<i>Рябова М. О.</i> РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ ..	37
<i>Сиротенко Л.А.</i> ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ОСВІТИ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА	41
<i>Смоленська Ю.В.</i> ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА.....	43
<i>Стрільчук Н.А.</i> ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ІЗ СТУДЕНТАМИ ПЕРШОГО КУРСУ В ГУРТОЖИТКУ	47
<i>Тукусер Ю.П., Сиротич Н.Б.</i> ЕВОЛЮЦІЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ОБДАРОВАНІСТЬ В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ.....	51
<i>Федоренко А. С.</i> СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ.....	57

<i>Федорець В.І. Хомюк Н.В. СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ПРИ ВИВЧЕННІ ПРИРОДОЗНАВСТВА .....</i>	61
<i>Федорець В.І. Хомюк Н.В. ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ У УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ПРИ ВИВЧЕННІ ПРИРОДОЗНАВСТВА..</i>	64
<i>Фляк М. ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА .....</i>	68
<i>Цюряк І. О. ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛІЗАЦІЙ.....</i>	73
<i>Шульга В. ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА ЕТАПІ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ЗВУКІВ С – Ш У ДІТЕЙ З ФФН СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З АКУСТИКО-ФОНЕМАТИЧНОЮ ДИСЛАЛІЄЮ .....</i>	76
<i>Щербина В.Ю. РОЛЬ БАТЬКА У ВИХОВАННІ ДИТИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ....</i>	82
<i>Yandola K., Solovey T. FORMING CADET'S LEADERSHIP QUALITY .....</i>	88

РОЛЬ ЕКСКУРСІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРИРОДОЗНАВСТВА В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Мальона М.А.

студентка факультету 013

початкова освіта

співавтор Хомюк Н.В.

Луцький педагогічний коледж

м.Луцьк, Україна

Головна ідея Нової української школи і нового Стандарту - навчання, побудоване на компетентності. Закон «Про освіту» дає таке визначення компетентності: «динамічна комбінація знань, умінь і навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та навчальну діяльність. Простими словами це – здатність використовувати знання і навички у своєму житті. Стандарт поділено на дев'ять освітніх галузей: Мовно-літературна, Математична, Природнича, Технологічна, Інформатична, Соціальна і Здоров'язбережна, Громадянська та Історична, Мистецька і Фізкультурна. У тексті зазначається: «Компетентнісний потенціал кожної освітньої галузі забезпечує формування всіх ключових компетентностей.». Стандарт дозволяє розвивати одну й ту ж компетентність наскрізно через усі освітні галузі.

Державний стандарт початкової загальної освіти визнає, що метою освітньої галузі «Природознавство» є формування природознавчої компетентності учня шляхом засвоєння системи інноваційних знань про природу, способів навчально-пізнавальної діяльності, розвитку ціннісних орієнтацій у різних сферах життєдіяльності та природоохоронної практики. Реалізація цієї мети в повній мірі, на мою думку, можливе лише через застосування діяльнісного підходу до організації навчально-виховного процесу. В новій навчальній програмі з природознавства також зазначено, що домінуючими видами роботи на уроках в Новій школі повинні бути: дослідницька

діяльність, проблемне навчання, практичні роботи, моделювання природних об'єктів, проектна діяльність, екскурсії, інтерактивні форми роботи. [5]

Метою освітньої галузі «Природознавство» є формування природознавчої компетентності учня шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про природу, способів навчально-пізнавальної діяльності, розвитку ціннісних орієнтацій у різних сферах життєдіяльності та природоохоронної практики .

Предметна природознавча компетентність — особистісне утворення, що характеризує здатність учня розв'язувати доступні соціально і особистісно значущі практичні та пізнавальні проблемні задачі, пов'язані з реальними об'єктами природи у сфері відносин «людина — природа» .

Для успішного формування природознавчої компетентності молодших школярів, вивчення природознавства в початковій школі повинно орієнтуватися на компетентісно - орієнтований підхід із використанням сучасних освітніх технологій (розвиток критичного мислення та креативності, проблемний підхід, упровадження проектних технологій). Поряд із фронтальними та індивідуальними формами роботи необхідно залучити молодших школярів до колективної діяльності (парна, групова робота) із застосуванням інноваційних методик, використанням інформаційно-комунікаційних засобів. В процесі пізнання природи відбувається різнобічний розвиток особистості учнів, розвиваються морально-етичні якості, формуються навички природоохоронної діяльності.

В першу чергу учитель надає перевагу спостереженням у природі, власним дослідженням учнів, практичним роботам, досліддам, екологічному моделюванню та прогнозуванню, вирішенню ситуативних завдань, роботі з інформаційними джерелами, а також практичній діяльності з охорони природи.

Тільки активна взаємодія з природою здатна виховати найкращі людські якості. Ось чому важливо при формуванні природознавчої компетентності спрямувати роботу з учнями на збереження, примноження, впорядкування навколишнього середовища. Розпочинаючи роботу з першого класу, слід прагнути викликати у дітей передусім допитливість, а згодом – стійкий інтерес до природи і на цьому підґрунті – відповідальне ставлення до всього живого“.

Одним зі шляхів реалізації є включення в навчальний процес досліджень над предметами і явищами під час екскурсій. [2]

Екскурсія – особливий вид навчальних занять, який проводиться за межами класної кімнати для безпосереднього сприйняття і спостереження учнями об'єктів та явищ, пов'язаних з вивченням програмового матеріалу.

Екскурсія як жива, безпосередня форма спілкування розвиває емоційну чуйність, закладає основи морального обличчя. Правильна організація спостережень сприяє формуванню таких важливих якостей дитини, як спостережливість і увагу, які сприяють збагаченню знань про навколишній світ. До нової програми Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України курсу «Природознавство 1-4 класи» включено ряд екскурсій, проведення яких є обов'язковим.

Екскурсії - один з основних видів занять і особлива форма організації роботи по екологічній просвіті дітей, одна з дуже трудомістких і складних форм навчання. Екскурсії проводяться поза шкільної установи, це свого роду заняття під відкритим небом.

На екскурсіях діти знайомляться з рослинами, тваринами і одночасно з умовами їх проживання, а це сприяє утворенню первинних уявлень про взаємозв'язки в природі. Екскурсії сприяють розвитку спостережливості, виникненню інтересу до природи, тобто пізнавального до неї ставлення дітей. Велика роль екскурсії в естетичному вихованні дітей, формуванні у них естетичного ставлення до природних явищ і об'єктів. Краса навколишнього світу викликає глибокі переживання.

Даний вид роботи спрямований на задоволення пізнавальних потреб учнів, їх фізичний та інтелектуальний розвиток, зміцнення здоров'я, уміння помічати цікаве, незвичне. Екскурсії також мають велике виховне значення, так як сприяють вихованню таких якостей особистості, як вдумливість, інтерес та любов до природи, кмітливість, уміння бачити прекрасне у навколишньому світі, старанність, самостійність тощо. Вони розширюють кругозір дітей, розвивають спостережливість, уміння бачити те, що раніше відбувалося поза їх увагою, виробляють практичні навички та вміння – орієнтування у просторі,

визначення видів ґрунтів, рослин, тварин, формують уявлення про їх життя, живлення, значення тощо.

Мета екскурсії, організованої у процесі вивчення теми, – сприяти частковій перевірці рівня засвоєння знань по темі, накопичення фактичного матеріалу для її подальшого вивчення. [3]

Аналіз проведення екскурсій у навчально-виховному процесі початкової школи дозволяє дістати висновку про те, що екскурсіям потрібно приділяти велике значення, адже вони збагачують свідомість дітей чуттєвими сприйманнями, дають конкретне уявлення про об'єкти і явища природи. На екскурсіях учні перевіряють на практиці багато теоретичні знання і переводять їх на вміння і навички. [1]

Навчити говорити, мислити, творити серед природи, на мій погляд, важливо для зміцнення емоційно – духовного зв'язку дітей з довкіллям, здатності відчувати красу природи, зупиняти зацікавлений погляд на найяскравіших виявах виразності у природі. Саме уроки-екскурсії мають допомогти учням полюбити природу всім серцем, навчитися захищати рідне і дороге серцю довкілля. [5]

Література:

1. Використання засобів навчання на уроках природознавства у початковій школі. [Електронний ресурс]- Режим доступу: https://knowledge.allbest.ru/pedagogics/3c0a65625b2bd68a5c53a89521206d27_0.html

2. Державний стандарт початкової загальної освіти . Мін. осв. і науки України 21.02.2018.- с. 4 – 35.

3. Нова українська школа». Концептуальні засади реформування середньої школи. Мін. осв. і науки України 27.10.2016.- с. 4 – 40.

4. Роль екскурсій під час вивчення природознавства в початкових класах. [Електронний ресурс]- Режим доступу: http://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/48120/

5. Роль екскурсій у розвитку спостережливості в молодших школярів [Електронний ресурс]- Режим доступу: http://ua-referat.com/Роль_екскурсій_у_розвитку_спостережливості_в_молодших_школярів.

6. Роль спостережень та екскурсій у формуванні природознавчої компетентності молодших школярів на уроках природознавства [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/statta-rol-sposterezen-ta-ekskursij-u-formuvanni-prirodnavcoi-kompetentnosti-molodsih-skolariv-na-urokah-prirodovna>

УДК 78.01 + 372.878

Педагогічні науки

ЗВ'ЯЗОК МУЗИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ ДЛЯ ДІТЕЙ ПОЧАТКОВОГО РІВНЯ НАВЧАННЯ З ІНШИМИ НАУКАМИ

Маслова Л.Я.,

студентка факультету музичного мистецтва

Харківська державна академія культури

м. Харків, Україна

Музична педагогіка вивчає зміст, задання, форми і методи музичного навчання і виховання дітей та з'ясовує як впливає музика на формування особистості дитини. Музичне виховання дитини важливе для її естетичного та всебічного розвитку як особистості. Ця роль визначається специфікою музики як виду мистецтва, з одного боку, та специфікою дитячого віку - з іншого.

За висловлюванням Л. Арчажникової [1], специфіка музично - педагогічної діяльності полягає в тому, що вона вирішує педагогічні завдання засобами музичного мистецтва. Велике значення для розвитку музичної педагогіки мають її зв'язки з іншими науками: психологією, фізіологією, філософією, мистецтвознавством тощо. Поєднання різних наук дозволяє впливати на усі сфери розвитку дитини одночасно.

Урок музичного мистецтва для дітей початкового рівня спрямований на пізнання навколишнього світу та розуміння учнями зав'язків музики з іншими видами мистецтва. Важливу роль тут відіграє зв'язок з психологією, адже психологія дитини сильно відрізняється від дорослої людини і головною метою є правильно зрозуміти та відчувати психологічний стан дитини. Вчитель повинен

знати основи психології та вміти використовувати їх на практиці при комунікації з дітьми. Зв'язок психології з педагогікою музичної освіти розглядають багато спільних питань: як впливає музика на дитину; які музичні здібності та можливості закладені в дитині; як змінюються індивідуальні особливості сприйняття, мислення, уяви, пам'яті дитини для засвоєння музичного матеріалу.

Педагогіка також тісно пов'язана з фізіологією. Будучи наукою про життєдіяльність цілісного організму і його окремих частин, функціональних систем, фізіологія розкриває картину матеріально-енергетичного розвитку дитини. Особливо важливими для розуміння механізмів управління фізичним і розумовим розвитком дітей є закономірності функціонування вищої нервової діяльності. Знання учителем фізіологічних процесів розвитку молодшого школяра і підлітка, старшокласника і самого себе сприяє глибокому проникненню в секрети виховного впливу середовища і методик, застерігає від помилкових рішень в організації педагогічної праці.

На всіх етапах розвитку музична педагогіка зверталася до філософії. Завдяки впливу філософії та накопиченого в ній досвіду про роль музики та мистецтва, сформувався певне розуміння функцій сучасної музичної педагогіки. Вона спирається на положення філософії про системно-цілісне розуміння особистості та її світогляду. Така взаємодія педагогіки та філософії, перш за все, виводить проблему формування світогляду особистості дитини.

Неможливо уявити існування музичної педагогіки окремо від науки мистецтвознавства. Для дітей молодшого віку дуже важлива наявність інших видів мистецтва, тоді це буде захопливий спосіб наближення до музичної культури та мистецтва в цілому. На основі формування музичного сприймання вчителів слід розвивати творчі здібності учнів до співу, музикування, виховувати в них художні смаки, навчати розмірковувати про почуту музику, робити самостійні висновки й узагальнення. Якщо педагог враховуватиме сучасні підходи до організації навчально-виховного процесу й одночасно спиратиметься на закономірності самої музики, він зуміє зробити урок музики цілісним уроком мистецтва.

Будь яка наука поєднує в собі інші галузі знань, адже для розвитку людини як особистості в будь-якій сфері потрібно володіти цілим комплексом різних знань та навичок. На ефективність музично-педагогічного процесу впливають майстерність музиканта-педагога і ставлення учнів до вчителя. Неабияке значення має й гуманістична спрямованість діяльності музиканта-педагога, що полягає в ставленні до дитини як до найвищої цінності.

Література:

1. Арчажникова Л.Г. Профессия - учитель музыки: Кн. для > їмісля. - М.: Просвещение, 1984. - 111 с
2. Олексюк О.М. Музична педагогіка: Навчальний посібник. - К.: КНУКіМ, 2006. - 188 с.
3. Алиев Ю.Б. Настольная книга школьного учителя-музыканта / Ю.Б.Алиев. – М.:Валдос, 2000. – 336 с
4. Бондаревская Е.В. Ценностные основания личностно-ориентированного воспитания // Педагогика. - 1995. - №4. - С.29-35.

УДК:655:070:81'42

Педагогічні науки

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОНЯТТЯ «ІНФОГРАФІКА» В НАУКОВОМУ ТЕОРЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Микитів О. М.,

викладач

Економіко-правничого коледжу

Запорізького національного університету

м. Запоріжжя, Україна

Сучасна людина живе в оточенні інформації, процес сприйняття якої постійно пришвидшується. Реципієнт спочатку сприймає невербальні знаки, тому вплив будь-якої інформації на читача значною мірою залежить від її зовнішньої форми. Серед великої кількості різноманітних матеріалів читач обирає не лише ті, які зацікавили його змістом, але й такі, що привертають увагу способами подання – розташуванням, кількістю додаткової інформації,

оформленням та іншими показниками. Інформаційна графіка дозволяє передати інформацію точніше, зрозуміліше й ефективніше, ніж текст, адже графічне відтворення даних є простішим для розуміння суті предмета, явища тощо. Завдяки цим своїм ознакам інфографіка широко використовується в освітньому процесі. Вона вдало систематизує, узагальнює та увиразнює навчальний матеріал, полегшуючи його засвоєння учасниками освітнього процесу.

Як зазначає В. Скоробогатько читачів можна умовно поділити на дві великі групи: на тих, хто надає перевагу читанню, і на тих, хто більше роздивляється ілюстрації в газетах [2, с.39]. Останнім часом з'явилася тенденція до збільшення кількості представників останньої групи. Така ситуація зумовлена, по-перше, пришвидшенням темпу життя та, відповідно, прискоренням робочого графіку, по-друге, вона пов'язана з пошуком друкованими виданнями особливих форм виразності, а по-третє, з прогресом техніки та можливістю швидко отримувати та розміщувати на шпальті різноманітні ілюстрації.

Комп'ютерні технології внесли свої корективи в традиційний ряд ілюстрацій, але найрозповсюдженішими з них, як і раніше, залишаються фотографії та малюнки. Третій компонент цього ряду, який дедалі більше завойовує свою позицію серед інших ілюстративних форм, – інформаційна графіка.

Інфографіка – важливий елемент шпальти друкованого видання, який набуває дедалі більшого розповсюдження на сторінках газет, журналів, книг. За фактичної відсутності спеціальної літератури з питань особливостей використання інформаційної графіки у друкованому виданні інфографіка потребує детального вивчення та дослідження особливостей взаємодії з навчальними текстами, а також іншими ілюстраціями в навчальних виданнях.

Одним із найпоширеніших визначень «інфографіки» є надане В. Тулуповим: «Інфографіка – це різноманітні карти, таблиці, діаграми (лінійні, стрічкові, стовпчикові, кругові, фігурні), схеми, креслення, картограми, картосхеми. Це стислий інформаційний матеріал, який ілюструє текстову інформацію, що містить заголовки, підпис, посилання на джерело інформації» [3, с. 144]. На нашу думку, це визначення характеризує переважно зовнішній

аспект інфографіки і дещо втратило свою актуальність. Вдалі приклади використання інфографіки для візуального подання даних великої інформаційної значущості свідчать, що інфографіка може й зовсім не містити діаграм і виконувати функції, які далеко виходять за межі ілюстративних.

Інфографіка – це інформаційний блок, створений за допомогою зображення й типографічних елементів, що дає змогу зрозуміти або істотно полегшити розуміння подій, дій чи будь-яких важливих аспектів і супроводжує або замінює текстову інформацію [6].

Американський графічний дизайнер Найджел Холмс увів власний термін на позначення інформаційної графіки. Він називає її «explanations graphics» [4], що в перекладі означає «пояснювальна графіка», буквально – графічне зображення, що розтлумачує події та явища: це може бути алгоритм поведінки в певній ситуації, ілюстрування принципу дії якогось механізму, вираження великого масиву статистичної інформації, зображення траєкторії руху транспорту, демонстрація різного роду змін, які відбулися в суспільстві чи світі і т.п.

У перекладі з латинської мови слово «information» означає «розтлумачування». Тобто, на відміну від широкого трактування поняття, Найджел Холмс наголошує на прагматичному аспекті такого різновиду візуальної інформації, як інфографіка. Цікаво і те, що Найджел Холмс полемізує з Мішель Картер з приводу професійності графічних дизайнерів. Перший стверджує, що успішною може бути тільки інфографіка, створена професіоналом, який спеціалізується саме на інформаційній графіці, а не на мистецтві чи дизайні [4]. Друга наголошує, що «зовсім не обов'язково брати до штату газети художника-графіка, щоб створювати прості та привабливі інформаційні наочні елементи» [1].

Оскільки поняття «інформаційна графіка» є відносно новим і ще мало дослідженим, ми подали ті дефініції, що якнайкраще розкривають його значення. Різноманітні аспекти розвитку феномену сучасної інфографіки як ефективного засобу візуалізації знайшли своє відображення в багатьох роботах вітчизняних та зарубіжних науковців як у сфері комунікації, журналістики, так і

у сфері графічного дизайну, дизайну ЗМІ, інтернет-дизайну тощо, ці питання зокрема розкривали Е. Тафті, Н. Холмс, Ж.-М. Шапе, В. Лаптев, В. Тулупов, Н. Лосєва, В. Шевченко, Г. Цуканова та інші.

Інформаційна графіка відіграє важливу роль у комунікативному процесі. Саме на ній у першу чергу затримується погляд читача. Сучасна людина прагне отримати інформацію насамперед у візуальній формі. На зорову інформацію зорієнтовані чуттєві установки широкої аудиторії, тому використання інфографіки сприяє кращому запам'ятовуванню інформації, систематизації знань, наочному увиразненню інформації.

Інфографіка бере участь у формуванні інформаційної культури особистості, системи етичних норм та естетичних поглядів суб'єкта.

Отже, інформаційна графіка як важливий елемент композиції та дизайну видання покликана:

- подавати складну для розуміння інформацію в зручній і лаконічній формі;
- зменшувати обсягу тексту, відображаючи структуру об'єкта;
- демонструвати закономірності і тенденції певного явища, співвідношення предметів і фактів у часі та просторі, взаємозв'язки та наслідки події, послідовність етапів здійснення тієї чи тієї операції тощо;
- привернути увагу читача і спонукати його до прочитання матеріалу.

Отже, інфографіка – це ефективний засіб візуальної комунікації, який дає змогу зрозуміти або істотно полегшити розуміння матеріалу, передати інформацію точніше й ефективніше. Застосування інфографіки є одним із продуктивних напрямів підвищення ефективності освітнього процесу.

Література

1. Картер М.А. Современный дизайн газет. URL: <https://www.internews.ru>.
2. Скоробогатько В. Хочешь привлечь внимание – показывай! Профессия – журналист. 2002. №5. С. 39-41.

3. Тулупов В. Дизайн периодических изданий : учебник для студентов, обучающихся по специальности 030601 «Журналистика». Санкт-Петербург : Изд-во Михайлова В. А, 2006. 218 с.

4. **Holmes Nigel. Introduction to the Malofiej Information Graphics Summit Book.** URL: <https://www.nigelholmes.com/media/malofiej.htm.c>.

5. Monica L. Moses. New Graphics for a New War. URL: <https://www.poynter.org>.

6. Sancho V. La infografía: técnicas, análisis y usos periodísticos. Universitat Autònoma de Barcelona, 2001. – 231 p.

УДК 376.1

Педагогічні науки

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ

Усатюк М.В.

асистент вчителя

Берізкобершадська філія

Джулинської ЗОШ I-III ступенів

Важливим показником розвитку суспільства є гуманне, турботливе й милосердне ставлення до дітей з особливими потребами, які не мають змоги вести повноцінне життя. Їхні проблеми завжди актуальні попри те, що держава намагається розв'язувати їх через адаптацію в суспільство[7, с. 21].

Останнім часом дуже багато розмов про інклюзивне навчання. Але що це таке? Які перспективи такого навчання? Чи готові до такого звичайні діти?

Мета статті полягає в розкритті особливостей розвитку інклюзивної освіти в Україні. Сучасною світовою тенденцією є прагнення до деінституалізації та соціальної адаптації осіб з порушеннями психофізичного розвитку. Починає формуватися нова культурна й освітня норма — повага до людей фізично й інтелектуально неповносправних, що й фіксує міжнародне законодавство на рівні ООН[8, с. 142].

Термін «інклюзія» з англійської мови перекладається як включення або приєднання. В освіті під інклюзивним навчанням розуміють процес забезпе-

чення рівного доступу до освіти дітям з обмеженими можливостями, врахування їхніх індивідуальних потреб[4, с. 18].

Інклюзивна освіта – це освітня система, головна мета якої долучити та забезпечити дітей, які мають інвалідність, потрібними знаннями в умовах загальноосвітнього закладу. Тобто, таке навчання передбачає створення освітнього середовища, яке б задовольняло потреби дітей з проблемами фізичного чи психологічного розвитку. Інклюзивна освіта для європейських держав – це не дивина. Там давно вже практикується така форма навчання. Для цих країн навчання дітей з особливостями розвитку та здорових однолітків разом має особливе значення, адже спілкування зі здоровими однокласниками та психологічна підтримка – головна ознака спеціальної освіти. Італія посідає вагомe місце у впровадженні ідей, щодо інклюзивного навчання. Саме Італія одна з перших серед європейських країн визнала інклюзивне навчання для дітей з обмеженими можливостями як найкращий варіант здобуття ними освіти [5, с. 6].

Навчання в інклюзивних класах (групах) допомагає дітям з особливими потребами адаптуватися до типових життєвих ситуацій, позбутися почуття ізольованості, відчуження, сприяє зникненню соціальних бар'єрів та інтеграції в соціум, вчить учнівський колектив спілкуватися та працювати разом, формує в них почуття відповідальності за товаришів, які потребують не лише допомоги, а, насамперед, – прийняття та визнання [6 с. 48].

Базуючись на результатах міжнародних досліджень, досвіді інтегрованого (інклюзивного) навчання у нашій державі, можна стверджувати, що таке навчання корисне не лише для дітей з особливими потребами, а й для їхніх однолітків, батьків. Інтегроване (інклюзивне) навчання сприяє розвитку емпатії, толерантності, об'єктивній оцінці власних можливостей, формуванню реалістичного світогляду. Залучення дітей з особливостями психофізичного розвитку до загальноосвітніх навчально-виховних закладів передбачає позитивний вплив на широке коло близьких для них людей: батьків, інших членів родини. Входження дитини в коло своїх однолітків може сприяти поступовій зміні і психічного стану її батьків— послаблюватиме напруженість, покращуватиме

емоційний стан, підвищуватиме ефективність навчально-виховної, абілітаційно-корекційної роботи. Активна, вмотивована, ціннісно зорієнтована і педагогічно керована участь батьків у навчально-виховному процесі обумовлюватиме зменшення їхніх тривог і страхів, мобілізуватиме сили на щоденне і перспективне досягнення успіху, по новому структуруватиме світосприйняття цілої родини, близьких до неї людей[1, с. 52].

На сьогодні спеціальна освіта в Україні має складну, розгалужену й диференційовану систему навчально-виховних (корекційних) закладів, реабілітаційних і медико-педагогічних центрів, навчально-виховних комплексів, спеціальних (корекційних) класів при середніх закладах освіти тощо[4, с.32]. Розвиток системи спеціальної освіти спрямований на подальшу диференціацію і вдосконалення діючої мережі корекційних закладів, відкриття нових типів закладів, у яких надаватиметься комплексна допомога й підтримка дітям із особливими потребами, а також із залученням цих дітей в загальноосвітню школу [9, с. 98].

Включення дітей з особливими потребами в масові освітні установи передбачає спеціалізовану корекційну допомогу і психологічну підтримку, завданням яких є контроль за розвитком дитини, успішність його навчання, надання допомоги у вирішенні проблем адаптації [2, с. 46].

Інклюзивна освіта необхідна в першу чергу для дітей з обмеженими особливостями, адже вони мають право на таку ж освіту, як і всі. Позитивний результат даної реформи залежить у першу чергу від кадрового питання. Для того щоб побудувати ефективну систему інклюзивної освіти в Україні, передусім потрібно посилити фінансування освіти та удосконалити методичне та кадрове забезпечення інклюзивної освіти. Також важливий фактор, це розуміння цих дітей самим суспільством. Потрібно пропагувати толерантне ставлення до особливих дітей, шляхом залучення до цього питання засобів масової інформації, і лише тоді можливий позитивний результат цієї реформи. Також, як стало відомо, триває активна робота у форматі взаємодії держави та роботодавців, в напрямку працевлаштування людей з інвалідністю. У планах збільшення квот на держзамовлення для студентів з особливими потребами та

їх подальше працевлаштування. Для країни, яка перебуває у стадії активної війни з агресором, проблема інклюзивної освіти є одним із пріоритетних. За 3 роки війни кількість людей з інвалідністю збільшилась на декілька тисяч. І питання їх соціалізації, в тому ж числі через підвищення професійного рівня в стадії активної війни з агресором, є одним із пріоритетних [3, с. 237].

Таким чином, сьогодні в Україні ми бачимо перші спроби запровадити модель інклюзивного навчання. Серед наступних кроків – остаточне прийняття закону «Про освіту» та збільшення кількості шкіл із можливістю інклюзивної освіти.

Література:

1. Акатов Л.И. Социальная реабилитация детей с ограниченными возможностями здоровья. Психологические основы: Учеб. Пособие для студ. высш. учеб. Заведений. –М.: ВЛАДОС, 2003. – 368 с.
2. Безруких М.М., Ефимова С.П., Круглов Б. Почему учиться трудно? – М.: Семья и школа, 1995. – 207 с.
3. Гевко І. В. Значення інноваційних технологій при здійсненні інклюзивної освіти. Педагогічний альманах: збірник Комунального вищого навчального закладу Херсонська академія неперервної освіти Херсонської обласної ради. Херсон, 2018. Випуск № 37. С. 236–240.
4. Гонеев А.Д., Лифинцева Н.И., Ялпаева Н.В. Основы коррекционной педагогики. – М.: Akademia, 1999. – 280 с
5. Ілляшенко Т.Д., Рождественська М.В. Допоможіть дитині розвиватися. – Кам'янець – Подільський : Абетка, 1998. – 104 с.
6. Ервін Е., Кугельмас Д. Підготовка вчителів і вихователів до роботи в інклюзивних класах та групах. К.: Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», 2000. 203 с.
7. **Колупасва А. А. , Савчук Л. О. науково-методичний посібник «Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання».** Київ – 2011.
8. Про охорону дитинства. Закон України від 07.03.2001. № 3109-III Відомості Верховної Ради. 2001. № 30. С. 142 – 150
9. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. К. : Видавнича група «А.С.К.», 2012. 287 с.

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ОЦІННО-КОНТРОЛЬНИХ ДІЙ В ДОШКІЛЬНИКІВ

Павлюк Ю. І.

*аспірант кафедри педагогіки
і методики початкової та дошкільної освіти
Тернопільський національний педагогічний
університет ім. В. Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Проблема формування оцінно-контрольних дій в дошкільників привертає увагу дослідників (А. Богуш, Ш. Амонашвілі, Б.Ананьєв, О.Монке та ін.), проте й досі залишається не вирішеною. Формування оцінно-контрольних дій – тривалий процес, становлення якого відбувається з дитинства.

Утвердження процесу формування оцінно-контрольних дій у дітей відбувається в дошкільному віці. Зокрема, діти віком 3-4 років ще не мають уявлення про особистісні якості та через відсутність досвіду не знають як чинити правильно у тій чи іншій ситуації, тому у своїх вчинках керуються прикладом дорослих, що їх оточують; діти віком 5-ти років уже має уявлення про свої пізнавальні можливості, особистісні якості, зовнішній вигляд та адекватно реагує на успіхи й невдачі; діти 6-7 років добре уявляють свої фізичні і розумові можливості, особистісні якості, правильно їх оцінюють [1].

Процес формування оцінної діяльності характеризується наявністю функцій, закономірностей, принципів, дотримання яких дає змогу сформувати у дошкільників вміння оцінити та контролювати власну діяльність.

Принципи в педагогіці – це система основних вимог до навчання і виховання, дотримання яких дає змогу ефективно вирішувати проблеми всебічного розвитку особистості [2].

Аналізуючи загальні принципи цілісного педагогічного процесу [3], ми виокремили ті, що впливають на формування оцінно-контрольних дій дошкільників:

1. Принцип цілеспрямованості виховного процесу. Цільова спрямованість змісту, організації виховання сприяє формуванню цілісного світогляду, емоційно-вольової сфери, норм поведінки вихованців.

2. Принцип зв'язку ЗДО (заклад дошкільної освіти) з життям. Реалізується через зв'язок змісту виховання з процесами суспільного життя.

3. Принцип науковості змісту виховання. Вимагає, щоб виховання розкривало дітям об'єктивну наукову картину світу, закономірності розвитку суспільства, культури, мислення.

4. Принцип доступності, врахування вікових та індивідуальних особливостей. Під час процесу формування оцінно-контрольних дій вихователі повинні враховувати можливості дітей, не перевантажувати їх фізично та морально, застосовувати форми та методи роботи, характерні віковому періоду.

5. Принцип безперервності, послідовності. Полягає у постійній роботі вихователів та батьків, що спрямована на формування оцінно-контрольних дій у дошкільників, у побудові виховного процесу від найпростішого й елементарного до більш складного.

6. Принцип єдності виховних впливів усіх учасників виховного процесу. Процес формування оцінно-контрольних дій під час виховання повинен базуватись та спільних вимогах з боку вихователів та батьків дитини та мати єдину мету.

Сукупність зазначених принципів забезпечує успішне формування оцінно-контрольних дій в дітей дошкільного віку. Єдність цих принципів потребує від вихователя вміння використовувати їх у взаємозв'язку, з урахуванням конкретних умов.

Література:

1. Самооцінка дошкільника. URL: <https://www.dnz156.edu.kh.ua/F-iles/downloads/самооцінка.docx>

2. Фіцула М. М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К., 2002. – 528 с.

3. Принципи педагогічного процесу. URL: https://pidruchniki.com/127-7032434966/pedagogika/printsiipi_pedagogichnogo_protsesu#719

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ САМООСВІТНІХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

Плющ В.М.

*к.п.н., доцент кафедри природничих
наук та методик їхнього навчання*

*Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна*

Закон України «Про освіту» «...створює умови для ... самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях та визначає метою освіти «всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації» [1]. В Законі України «Про Вищу освіту» зазначається, що «система забезпечення закладами вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) передбачає здійснення таких процедур і заходів як: ... забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, у тому числі самостійної роботи студентів, за кожною освітньою програмою» [2].

Зміна освітньої парадигми у новій моделі вищої освіти пов'язана зі зміщенням акцентів з освітньої діяльності на самоосвітню, яка має здійснюватися протягом усієї майбутньої професійної діяльності. Професійні знання, уміння і навички, якими оволодіває майбутній учитель в освітньому процесі закладів вищої освіти, повинні постійно оновлюватися і вдосконалюватися. Отже, проблема актуалізації самоосвітньої діяльності майбутніх учителів взагалі, природничих – зокрема, яку вони надалі будуть реалізовувати в системі безперервної освіти, є досить актуальною.

Значні можливості в розвитку самоосвітніх умінь у майбутніх учителів

природничих дисциплін мають фахові дисципліни. Разом з тим, аналіз методичної літератури показав, що рівень розробленості методики самоосвіти майбутніх учителів в теорії і практиці навчання природничих дисциплін невисокий. Дослідження окремих авторів, наприклад з методики навчання хімії, фізики стосуються переважно середньої школи. Розробка методики викладання природничих наук для нової спеціальності 014 Природничі науки наразі перебуває на стадії становлення, заклади вищої освіти здійснюють лише другий рік набір на цю спеціальність. Отже, розробки й удосконалення потребує методична система розвитку умінь самоосвіти у студентів при вивченні природничих дисциплін у вищих педагогічних навчальних закладах.

Сучасна дидактична системи має бути побудована з урахуванням принципів: різнорівневості, варіативності, практикоорієнтованості, прагматичності, орієнтації на самостійне навчання та професійний розвиток. Специфіка організації самоосвіти студентів педагогічних вищих навчальних закладів полягає в наближенні навчального процесу до професійної діяльності майбутнього фахівця, збільшення частки самостійності при навчанні.

В науково-педагогічній літературі виділяють два основних шляхи самоосвіти:

- самоосвіта як безпосередньо самостійна робота (вивчення поза програмного матеріалу);
- самоосвіта як супутня діяльність навчанню (під час лабораторних і практичних занять, виконання домашніх завдань, підготовки проєктів, науково-дослідних робіт (тези, статті, курсові та кваліфікаційні роботи тощо) [3].

Самоосвітня компетентність – це якість, що характеризує здатність особистості до систематичної, самостійно організованої пізнавальної діяльності, спрямованої на продовження власного розвитку в загальнокультурному та професійному аспектах [4].

Самоосвітні вміння ми визначаємо як готовність студента до теоретичних і практичних дій із самостійного оволодіння новими знаннями і застосування їх в практичній діяльності.

В умовах організації самоосвітньої діяльності студентів актуальні наступні ціннісно-значущі види умінь самоосвіти: вміння самоорганізації діяльності (вміння визначати мету, планувати діяльність тощо), інформаційно-аналітичні вміння (здійснення пошуку та вибору джерел інформації, комплексне використання джерел інформації – Інтернет, наукова та навчальна література, періодичні видання тощо), вміння самоконтролю і самооцінки (здійснення контролю та самооцінка результатів власної діяльності). Педагогічне керівництво самоосвітньою діяльністю майбутніх учителів природничих дисциплін передбачає проведення комплексу заходів щодо розвитку означених умінь саме під час вивчення фахових дисциплін, які передбачають застосування специфічних методів навчання.

Аналіз стану понятійного апарату теорії самоосвіти свідчить про те, що є певні дидактико-методичні та психологічні передумови для розробки методики розвитку у студентів умінь самоосвіти при вивченні хімії в технічному вузі, чому будуть присвячені подальші дослідження.

Література:

1. Закон України «Про освіту» [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Закон України «Про вищу освіту» [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.help/law/1556-VII>
3. Научная работа студентов как необходимое условие развития исследовательской культуры будущего учителя [Электронный ресурс / Е. А. Плужникова // Исследовательская работа школьников. – 2015. – №4. – С. 23 - 31. – Режим доступа: <https://rucont.ru/efd/393485>
4. Савельев А. Я. Модель формирования специалиста с высшим образованием на современном этапе / А. Я. Савельев, Л. Г. Семушкина, В. С. Кагерманьян. – М.: НИИ ВО, 2005. – 72 с.

ФАКТОРИ ПРОДУКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ
РУХОВИХ УМІНЬ І НАВИЧОК ШКОЛЯРІВ

Порядіна В.В.

аспірантка кафедри

фізичного виховання та хореографії

Національний університет «Чернігівський колегіум»

Імені Т.Г.Шевченка

м. Чернігів, Україна

Самоленко Т.В.

канд. наук з фіз. вих. і спорту,

доцент кафедри фізичного виховання

Київський національний

торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

Для реалізації державних програм зі збереження та зміцнення здоров'я учнівської молоді необхідна якісна професійна підготовка учителів фізичної культури, тренерів ДЮСШ, інструкторів з фізичного виховання закладів дошкільної освіти, здатних забезпечити формування здоров'язбережувальної поведінки дітей різних вікових груп.

Усвідомлені знання, сформовані компетентності можуть допомогти учням самостійно працювати над собою, проявляти ініціативу, розв'язувати життєві проблеми, пов'язані зі збереженням та зміцненням здоров'я.

В теорії і практиці фізичного виховання учнів існує ряд суперечностей: між значним науково-методичним потенціалом педагогічного процесу у сфері фізичного виховання і спорту і низьким рівнем освітніх послуг; між індивідуально-творчим характером діяльності вчителя фізичної культури та типовою колективною підготовкою майбутнього фахівця. Тільки виявлення і формування творчої педагогічної індивідуальності студента допоможе йому в майбутньому досягти професійних успіхів, а освіту перетворити зі збиткової для держави на прибуткову [1, с.152].

Заклади вищої педагогічної освіти потребують якісно нового рівня викладання, часом внутрішньої перебудови професорсько-викладацького складу з метою подолання антиінноваційних бар'єрів.

В сучасному агресивному потоці інформації, студенту важко самотійно відібрати необхідний для професії пакет знань, а частка самотійної роботи студентів зростає, види контролю стають здебільшого формальними. Рівень готовності випускників факультетів фізичного виховання до роботи в школі вкрай низький через несформованість ключових педагогічних компетентностей.

Майбутньому вчителю фізичної культури сьогодні необхідні інтегровані знання для чіткого усвідомлення механізму фізичного розвитку дитини, яке б включало психофізіологічний, біомеханічний, соціально-педагогічний аспекти. На жаль, ці дисципліни існують розрізнено, навіть при складанні комплексних державних іспитів.

Розуміння фізіологічної природи поведінки людини як рефлекторної діяльності нервової системи дозволяє грамотно і ефективно керувати процесом формування рухових умінь і навичок. Рухові дії, як і будь-які поведінкові акти людини, підпорядковані природним закономірностям, сутність яких розкрита у працях М.О.Бернштейна, П.К.Анохіна, Є.П.Ільїна та ін..

Рухове уміння, як рівень володіння руховою дією, потребує свідомого контролю, протікає з невисокою швидкістю, характеризується нестабільністю результатів, нестійкістю до перешкоджань дії, забуванням. Зі збільшенням кількості повторень, кожний елемент і всі дії в цілому уточнюються і запам'ятовуються усе міцніше. Швидкість дії збільшується, підвищується стабільність результату. Основна структура дії не порушується навіть при тривалих перервах. Уміння перетворюється в навичку.

На етапі формування рухового уміння дуже важливою є поетапна аферентація, у вигляді комплексу чуттєвих подразнень – зорових, слухових, тактильних, пропріорецептивних, які інформують про завершення та про правильність виконання певної частини рухового акту. З кожною черговою спробою виконання дії на етапі формування рухового уміння функціональна система модифікується[3,с.47].

Рухова навичка відрізняється мінімальною участю свідомості в контролі дії; дії виконуються автоматизовано, з високою швидкістю, стабільністю результату, стійкістю до перешкод, тривалістю запам'ятовування.

При навчанні руховим діям в першу чергу необхідно навчити управління своїми діями, тобто регулювати зусилля, швидкість виконання, форму, амплітуду, напрямок руху. Оволодіння руховою дією починається з формування її програми. Згідно з теорією функціональних систем П.К.Анохіна, рухова дія починається з синтезу чуттєвого збудження в корі головного мозку. Аферентний синтез виникає як результат мотивації, спричиненої зовнішніми стимулами.

Виділяють чотири форми рухових здібностей, основні для спортивної діяльності: моторна оперативність; силові здібності; рухова витривалість; координаційні здібності. В.М. Платонов і М.М.Булатова виділяють такі відносно самостійні види координаційних здібностей: здатність оцінювати і регулювати динамічні і просторово-часові параметри рухів; здатність зберігати стійку рівновагу; здатність відчувати і засвоювати ритм; здатність довільно розслабляти м'язи; здатність узгоджувати рухи в руховій дії. У цілісній руховій діяльності ці здібності проявляються у взаємодії [2,с.47].

Вчення про рухову функцію, її розвиток у філогенезі та в онтогенезі набуло свого розвитку в працях Е.С.Вільчковського, А.М.Лапутіна, М.О.Носка. Доведено, що на основі філогенетичного запасу рухів в процесі прижиттєвого розвитку у людини формуються нові рухові механізми.

Організм людини потребує постійного руху. Саме тому рух розглядається як основна ознака життя. Рухова функція організму — одна з основних функцій, що передбачає інтенсивну м'язову діяльність. Це єдина функція, що забезпечує активну взаємодію людини з зовнішнім середовищем. З нею пов'язана вся рухова активність, трудова діяльність. Складові рухової функції: обсяг вмінь та навичок в різних видах рухів та рівень розвитку фізичних якостей. Фізичний розвиток людини змінюється постійно протягом життя, але найбільші зміни відбуваються в дитячому, підлітковому та юнацькому віці [4,с.6].

Дидактична біомеханіка А.М.Лапутіна відкрила перспективи для

ефективного навчання руховим діям за допомогою програмно-цільового управління. Були розроблені різноманітні комп'ютерні дидактичні моделі для управління формуванням рухових навичок у різних видах спорту та в інших видах діяльності. На думку вченого, людина здатна «освоїти найскладнішу біомеханічну структуру рухів, якщо їй штучно створити необхідні умови для сприйняття гравітаційної взаємодії з зовнішнім середовищем» [5,с.63]. Врахування індивідуальних біомеханічних особливостей людини із застосуванням сучасних комп'ютерних технологій дозволяє моделювати техніку рухів, забезпечуючи доцільність, ефективність, економічність зусиль по формуванню рухових умінь і навичок.

В основі дидактичної біомеханіки А.М.Лапутіна лежить постулат М.О.Бернштейна про те, що навчання руховій вправі не є повторенням дії, яка засвоюється, це побудова рухової дії.

Соціально-педагогічні умови, які сприяють успішному фізичному розвитку та удосконаленню учнів, криються у сімейних, культурних, патріотичних традиціях дітей та молоді. Це також навички або готовність дітей до колективної діяльності. Але фізкультурно-спортивна діяльність здатна розвинути почуття «команди» за розумного керівництва групою дітей.

Психологічна складова формування рухових умінь і навичок є інтегральною, бо створює умови для реалізації медико-біологічного, соціально-педагогічного та біомеханічного факторів. Перш за все це мотивація до занять фізичними вправами або певним видом спорту, емоційно-вольова регуляція, психодинамічні особливості, сенсомоторика, комунікативні здібності.

До суб'єктивних психологічних причин, що впливають на продуктивність формування навички відносять ставлення до тренувальної діяльності, впевненість у власних силах, настрої, динаміку навички, оцінку результату рухової активності [7,с.92].

Свідомий вплив на настрої, емоційний стан учнів, здатність вселяти віру в успіх за допомогою оптимістичного прогнозування, створення ситуації успіху з застосуванням посильних та цікавих вправ – це методичний арсенал досвідчених

успішних тренерів, учителів фізичної культури, організаторів дитячого дозвілля. Формування даних компетентностей у майбутніх учителів фізичної культури ми вважаємо значним резервом у розв'язанні проблем здоров'язбереження дітей і молоді. Але жодна компетентність не з'явиться без навчання, практичних спроб, навіть змодельованих у вигляді педагогічних ситуацій.

Література:

1. Мудрян В.Л. Актуальні педагогічні проблеми сучасної підготовки майбутніх учителів фізичної культури //Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. – Чернігів, 2008. – Вип.55. –С.151-152.

2. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения: в 2 кн. /В.Н.Платонов.– К: Олимпийская литература. Кн.1. –2015.– 680 с

3.Ильин Е.П. Психомоторная организация человека /Е.П.Ильин. – СПб:Питер.– 2003. – 384 с.

4.Носко М.О.Теоретичні та методичні основи формування рухової функції у молоді під час занять фізичною культурою та спортом: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня доктора пед. наук: спец.13.00.09 – теорія навчання /М.О.Носко. – К., 2003. – 53 с.

5.Лапутин А.Н. Дидактическая биомеханика:истоки и перспективы //Теория и практика физ. культуры,1996. – №11.– С.63-71.

6.Гамезо М.В. Атлас по психологии. /М.В.Гамезо., И.А.Домашенко – М.: Педаг.общ. Рос., 2004. –276 с.

ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ З ПРИРОДОЮ ЧЕРЕЗ СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Пуйческу Ельвіра

магістрантка педагогічного факультету ІДГУ

Ізмаїл, Україна

Вплив рідної природи кожен з нас у тій чи іншій мірі відчуває на собі й усвідомлює, що вона є першоджерелом початкових конкретних знань і тих радісних переживань, які часто запам'ятовуються на все життя. Діти завжди і всюди так чи інакше торкаються природи, оскільки природне середовище є невід'ємною частиною буття дитини. Кущі та дерева, барвисті квіти, метелики, жуки, птахи, купчасті хмари, кружляючи у повітрі сніжинки, навіть калюжі після літнього дощу – все це приваблює дітей, дає поштовх розвитку.

Спостереження – це цілеспрямоване сприйняття, складний пізнавальний процес, в якому проявляється єдність чуттєвого і раціонального. На основі спільної діяльності аналізаторів, завдяки слову вихователя у дітей формуються конкретні знання; розвиваються мислення, мова; виховуються свідоме ставлення до оточуючого світу, інтерес й любов до природи, почуття краси. Організовані вихователем спостереження природних об'єктів, явищ природи, оточуючого світу є основним способом пізнання навколишнього. Для того, щоб спостереження сприяли формуванню правильних уявлень та розумовому розвитку дітей, вихователь повинен керувати ними. Він пояснює мету спостереження, ставить запитання, які спрямовують увагу малят на характерні особливості об'єкту чи явища, підводить підсумки, закріплює нові знання, набуті дітьми в процесі спостереження.

Характерною рисою **молодших дошкільників** є активний процес пізнання світу через спостереження за ним. Процес знайомства з навколишнім світом повинен будуватися на виробленні у дітей навички тлумачення свого досвіду. Оскільки життєвий досвід дитини ще не значний, то вона пізнає світ,

порівнюючи його із собою, як із найбільш відомим об'єктом. Необхідно показати загальний взаємозв'язок дитини зі всією оточуючою її дійсністю. Вихователь допомагає дитині отримати чіткі уявлення про предмети найближчого оточення, необхідні для адекватного використання їх у різноманітних видах дитячої діяльності; виховує у неї дбайливе ставлення до предметів, створених працею людини; забезпечує поступовий перехід від предметного сприйняття і пізнання об'єкта («Що це?», «Хто це?») до простого сенсорного аналізу; допомагає дитині освоїти відповідний словник.

Виховання у дитини інтересу до явищ природи починається з уміння вдивлятися, милуватися рослинами і тваринами; проявляти спостережливість і дбайливе ставлення до світу природи.

Екологічне виховання ґрунтується на вікових психологічних можливостях дітей цього віку. Це допомагає забезпечувати ефективність виконання поставлених завдань, доступних для дітей.

Пізнання природи допомагає дітям **молодшого дошкільного віку** адаптуватися в навколишньому світі, підтримувати зацікавленість і допитливість, активність і самостійність. У процесі ознайомлення малюків з природою вихователь вирішує важливі завдання сенсорного розвитку, формування у дітей елементарних форм предметно-дієвого й наочно-образного мислення. Вихователь створює умови для включення дітей у реальну діяльність з догляду за рослинами, що знаходяться в групі й у дворі, спостереженню за тваринами. Особливо добре, якщо в групі або дитячому садку є живий куточок. Цікаво спостерігати за поведінкою птахів, комах, кішок, собак, виховуючи емоційну чуйність і гуманні почуття.

Спостереження - це невичерпне джерело естетичних вражень, благотворно впливають на емоційний стан дітей. Спостереження в дитячому саду необхідно використовувати систематично, щоб привчити дітей уважно придивлятися і помічати всі особливості, розвиваючи тим самим у них спостережливість і, отже, вирішуючи завдання інтелектуального виховання.

Прогулянка в дитячому саду відмінно підходить для проведення спостереження. Вихователь звертає увагу дітей на появу трави і квітів на землі,

листочків на дереві, знайомить їх з комахами, птахами, влаштовує різні ігри з використанням піску, води, гілочок, листочків. Можна організувати спостереження в дитячому саду в квітнику або на ділянці землі, відведений під город, де діти можуть брати участь у посадці та збиранні врожаю, посіви квітів, в проміжних роботах - поливають, розпушують землю, збирають насіння, обрізають сухі гілки та листя. Для дітей старших груп можна організувати чергування на ділянці. Для надійного засвоєння і закріплення знань дітьми, необхідно весь обсяг рівномірно розподілити на кілька занять. До організації спостереження в дитячому садку вихователь повинен заздалегідь підготуватися - вибрати час, місце і об'єкт спостереження, враховуючи кількість дітей, їх вік та можливість взаємозв'язку з попередніми спостереженнями.

Існують різні види спостережень. Під час короткочасних спостережень, організованих для розвитку знання про різноманітність властивостей і якостей об'єктів природи, діти навчаються розрізняти розмір, форму, колір, характер поверхні, при спостереженні за тваринами манеру руху, видавані ними звуки.

Для дітей середнього і старшого віку організовують більш довготривалі спостереження в дитячому саду, спрямовані на отримання знань про природні зміни протягом року, про зростання і розвитку рослинного та тваринного світу. У процесі цих спостережень дітям вже пропонують порівняти спостерігається стан з тим, що вони бачили раніше.

Більш складний вид спостереження припускає наявність у дітей певних знань, здатності аналізувати і зіставляти побачене, робити нескладні висновки.

Спостереження повинні бути пізнавального характеру, що змушують дітей замислюватися, згадувати, порівнювати і шукати відповіді на питання. Спостереження повинні охоплювати невелике коло знань, щоб не перевантажувати дітей. Кожне наступне спостереження повинно давати нові знання, бути взаємопов'язаним з попереднім та розширювати вже наявні знання.

Спостереження повинні сприяти активному інтелектуального і мовного розвитку дітей. Для цього спостереження в дитячому саду повинні проводитися систематично і викликати інтерес у дітей. Перед спостереженням, щоб

викликати інтерес дітей можна для загального ознайомлення розповісти чи прочитати щось про об'єкт спостереження. Результати спостереження треба уточнювати, узагальнювати, систематизувати, закріплювати, щоб у дитини сформувалося певне уявлення про об'єкт спостереження.

Важливо, щоб у процесі спостереження діти поводитися вільно. Перетворивши спостереження в гру, коли діти відчувають від цього задоволення, вихователь поєднує для дітей корисне з приємним.

Спостереження - один з методів безпосереднього сприйняття. У процесі спостережень накопичуються образні уявлення, які дають достовірний матеріал для формування понять. Спостереження постійно збагачують свідомість дитини новими знаннями. Спостереження відіграють важливу роль в екологічній освіті дошкільнят. На етапі дошкільного дитинства складається початкове відчуття навколишнього світу: дитина отримує емоційне враження про природу, накопичує уявлення про різні форми життя. Таким чином, вже в цей період формуються першооснови екологічного мислення, свідомості, екологічної культури. Але тільки за однієї умови - якщо дорослі, які виховують дитину, самі володіють екологічною культурою: розуміють загальні для всіх людей проблеми і турбуються з їх приводу, показують маленькій людині прекрасний світ природи, допомагають маленькій людині прекрасний світ природи, допомагають налагодити взаємини з ним.

Література:

- 1.Аверіна Л., Паніфідінова І., Сапожникова Н. Інтернет середу і не тільки. Дошкільне виховання - 2007 - № 7 - с.97 - 102.
- 2.Ашіков, В., Ашик, С. Природа, Творчість і Краса. Дошкільне виховання.- №7.- 2005. - з - 2-5; №11.- 2005. - с. 51-54
- 3.Безгіна Е. Не руйнувати, а творити. Дошкільне виховання.- 2003 - № 7
- 4.Ознайомлення дошкільників із довкіллям (За освітньою технологією» Довкілля»А.Богуш,В.Ільченко)\Дитячий садок.-2006.-№47
- 5.Організація спостережень в дитячому садку/упоряд.О.Ю.Харченко.- Х.:Вид.група»Основа»,2007

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА
УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Рубаха В.В.

студентка факультету 013

початкова освіта

науковий керівник Хомюк Н.В.

Луцький педагогічний коледж

м.Луцьк, Україна

Інтерактивне навчання — це спеціальна форма організації навчальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність, продуктивність навчаннях[1].

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної, позитивної взаємодії всіх учнів. Відбувається колективне, групове, індивідуальне навчання, навчання у співпраці, коли вчитель і учні — рівноправні суб'єкти навчання. В результаті організації навчальної діяльності за таких умов у класі створюється атмосфера взаємодії, співробітництва, що дає змогу вчителю стати справжнім лідером дитячого колективу. Організація інтерактивного навчання передбачає використання дидактичних і рольових ігор, моделювання життєвих ситуацій, створення проблемної ситуації. Вирішення певних проблем відбувається переважно в груповій формі, де кожен член групи вносить унікальний вклад у спільні зусилля, зусилля кожного члена групи потрібні та незамінні для успіху всієї групи.

Впровадження інтерактивних методів навчання відбувалося за логікою “від простого до складного”, паралельно застосовуючи як фронтальні, так і групові методи[5].

Такі заняття проходять цікаво, продуктивно, змінюють закомплексованість в учнів з рівнем навчальних досягнень. Головне, що настає розвиток

творчих здібностей учнів, пізнавальних інтересів, значно зростає ефективність уроків природознавства. Використання інтерактивних технологій – не самоціль. Це лише засіб тієї атмосфери в класі, що найліпше сприяє співробітництву, порозумінню і доброзичливості, надає можливості дійсно реалізувати особистісно орієнтовне навчання[4].

Інтерактивні технології навчання містять в собі чітко спланований очікуваний результат навчання, окремі методи і прийоми, що стимулюють процес пізнання, розумові і навчальні умови й процедури, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів[5].

Під час інтерактивного навчання учні вчаться бути демократичними, спілкуватися з товаришами, критично мислити, поважати думку одне одного, приймати продумані рішення.

Основними формами інтерактивної роботи є навчальна взаємодія у парах і мікрогрупах. Діти демонструють вміння мислити, спілкуватися; в них формується самостійне критичне мислення; розвивається вміння аналізувати, порівнювати, оцінювати. Учні не тільки помічають недоліки у чужій роботі, а й відшуковують позитивні моменти, аналізують їх. Також вчаться критично оцінювати та аналізувати результати своєї роботи. Для цього на уроках застосовуються такі методи навчання: метод прогнозування; постановка та рішення проблемного запитання; метод образного бачення; встановлення причинно-наслідкових зв'язків; метод порівняння; метод «уживання»; метод запитань; метод рецензій; метод аналізу; об'єднання розрізнених фактів у цілісний образ; метод оцінювання дій інших; метод дослідження проблеми; метод інформації; творчі завдання[2].

Інтерактивні методи поділяються на: а) інформаційні — це способи діалогічної взаємодії з метою обміну матеріальними або духовними цінностями; б) пізнавальні - це способи пізнавальної взаємодії з метою отримання нових знань, їх систематизації, творчого вдосконалення умінь та навичок. Сюди відносяться: ділові ігри, мозкова атака[4].

Ефективність впровадження інтерактивного навчання на уроках

природознавства зростає за умови, що вчитель правильно і доцільно підбирає методи інтерактивного навчання, керуючись анатоμο-фізіологічними, психологічними та особистісними рисами учнів, а також планує урок з урахуванням індивідуальних особливостей кожного з учнів, таких як темперамент, розвиток мислення та мовлення, пам'яті, уваги, уяви[2].

Використання інтерактивних методів навчання на уроках природознавства є досить актуальними на сучасному етапі розвитку освіти. Застосування інтерактивного навчання на уроках природознавства зможе в повній мірі реалізувати завдання, які поставлено новим Державним стандартом початкової освіти щодо вивчення освітньої галузі «Природознавство»[3].

Впровадження інтерактивних форм та методів у практику на уроках природознавства у початкових класах потрібно починати з простих (Мозковий штурм, Дешифрувальник, Незакінчене речення, Асоціативний куш, Мікрофон та поступово переходити до більш складних (Діалог, Метод «Прес, Дискусія та ін.))[1]. На різних етапах уроку використовую різні інтерактивні технології: Мікрофон, Акваріум, Мозковий штурм, Карусель, Кубування, Незакінчена думка, Асоціативний куш, Аналогії, Крісло автора, 6 розумних капелюхів, Броунівський рух, Ігри-криголами(Дві правди, одна неправда), Ігри-розминки(Космічна швидкість, Казка)[2].

При використанні інтерактивних методів, окрім зростання рівня знань, в учнів розвивається логічне мислення, зв'язне мовлення, пам'ять, увага, здатність до самостійного пошуку інформації, самоаналізу та аналізу думок інших, учні вчаться давати короткі, лаконічні відповіді, слухати інших, з повагою ставитися до думки однокласників, формується вміння спілкуватися в колективі, вміння товаришувати та допомагати, з'являється вмотивованість навчання, зацікавленість предметом[1].

Використання інтерактивних методів навчання на уроках природознавства в початковій школі дає свої позитивні результати: активізує розумову діяльність молодших школярів, розвиває пам'ять, увагу, уяву, логічне мислення, зв'язне мовлення, вчить працювати в колективі, самостійно мислити, висловлювати

власні думки; спонукає дітей до навчання, виховує прагнення до знань, вивчення конкретного предмету та оволодіння новими вміннями та навичками [3]. Також веде до фахового зростання самого вчителя. Варто зробити перший крок, і після декількох старанно підготовлених уроків учитель зможе відчутти, як змінилося ставлення до нього учнів, сама атмосфера в класі, що послужить додатковим стимулом роботи за інтерактивними технологіями[5].

Уроки інтерактивного навчання надають учням можливості для формування основних пізнавальних і громадянських умінь, а також навичок і зразків поведінки в суспільстві. Інтерактивні форми роботи сприяють розвитку ініціативи, незалежності, уяви, самодисципліни, співпраці з іншими учнями. Вони стимулюють розвиток когнітивних процесів, залучають до активної участі у процесі навчання, заохочують учнів працювати разом, висловлювати свої думки, виражати почуття та використовувати свій досвід, брати на себе відповідальність за навчання та розвивати вміння вчитися[2].

Література:

1. Карпук О.В. Навчально-методичний посібник: Інтерактивні технології навчання на уроках природознавства у 2 класі - Тернопіль 2015, с.3

2. Використання інтерактивних технологій на уроках природознавства [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-interaktivnih-tehnologij-na-urokah-prirodnavstva-9581.html>

3. Підготовка майбутнього вчителя до використання інтерактивних технологій навчання на уроках природознавства [Електронний ресурс] - Режим доступу:
[file:///C:/Users/%D0%B2%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B02002/Desktop/Nzvdpu_pp_2014_42\(2\)_38.pdf](file:///C:/Users/%D0%B2%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B02002/Desktop/Nzvdpu_pp_2014_42(2)_38.pdf)

4. Барська Г., Степанян О. Інтерактивний урок // Початкова освіта. Методичний poradnik. Випуск 8. – 2006. - №44.

5. Використання новітніх технологій навчання природознавства в початковій школі [Електронний ресурс] - Режим доступу: d-learn.www.ru.if

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ

*Рябова М. О.,**Студентка факультету психології і спеціальної освіти**Дніпровського Національного**Університету імені Олеся Гончара ,**м. Дніпро, Україна*

Анотація. У статті розглянуто проблему розвитку креативності майбутніх дизайнерів на прикладі студентів кафедри «Образотворчого мистецтва і дизайну» Дніпровського Національного Університету імені Олеся Гончара. Для проведення дослідження проведено тестування студентів та створена програма з розвитку креативності. Данні опитування проаналізовані, програма з розвитку креативності проведена з експериментальною групою, проведене повторне тестування та порівняльний аналіз результатів, висунуті рекомендації.

Ключові слова: креативність, програма з розвитку креативності, тестування.

Одним із ефективних методів дослідження проблеми розвитку креативності є тестування. У даній статті автор проводить тестування серед студентів 1-2 курсу за напрямком підготовки дизайн Дніпровського Національного Університету імені Олеся Гончара, з наміром отримати данні фактичного рівня креативності студентів, а також проведення роботи з підвищення рівня креативності, повторного тестування та порівняння результатів.

Актуальність вивчення такої унікальної якості як креативність є дуже важливою у наш час, відкриваючи нові перспективи у своєму застосуванні.

Адже креативність є однією з найважливіших складових розвитку цікавої та повноцінної особистості. Саме тому автором було розроблено спеціальне методологічне дослідження, яке включало у себе тестові завдання Е. Рогова[5], Н. Вишнякової [1], Е. Ілліна [4], Г. Девіса[3] та субтести Дж. Гілфорда [2], результати тестування показані у Таблиці 1.

Також створена та впроваджена програма з підвищення рівня креативності. Після впровадження програми було проведено повторне тестування і зроблений порівняльний аналіз результатів.

Тестові завдання включали в себе запитання з різних сфер життя людини – соціальна сфера, відношення до навколишнього світу, особисте Я, як відчуває себе особистість у світі, яка є самооцінка опитуваного, а також за рахунок тестів відстежувалася реакція на незвичайні ситуації та неординарність прийняття рішень. Тестування охопило 40 осіб, які склали собою експериментальну (19 осіб) та контрольну (21 особа) групи. Оцінювався рівень креативності за рівнями - високий рівень, достатній рівень, середній рівень та низький рівень креативності. Отримані результати майже не відрізнялися в двох групах, більшість студентів знаходилися на середньому рівні креативності і лише декілька осіб продемонстрували достатній рівень (табл. 1).

Рівні	ЕГ		КГ	
	Кількість	%	Кількість	%
Високий				
Достатній	5	26%	6	28%
Середній	14	74%	15	72%
Низький				

Таблиця 1 – порівняльний аналіз рівня креативності у експериментальній та контрольній групах за результатами тестування.

Кількість студентів із достатнім рівнем креативності становить 6 осіб із контрольної групи (що становить 28% від загальної кількості опитуваних у цій групі) та 5 осіб із експериментальної групи студентів (що становить 26%). Всі інші опитувані, за результатами тестування, мали середній показник рівня креативності. Високий показник рівня креативності не показав жоден з опитуваних студентів. Дані результати є середнім показником рівня креативності у студентів.

Проводячи діагностику було помічено, що у відповідях на запитання тестових завдань, студенти обирають найпростіші варіанти, які оцінюються найменшими балами. Це говорить про опосередкований рівень мислення людини, невміння чи небажання виходити за рамки загальноприйнятих та

устаткованих роками норм поведінки. Саме тому програма з розвитку креативності направлена на те, щоб розкрити творчий потенціал кожного учасника, виділити його особисте Я да допомогти налаштувати швидке та неординарне мислення.

Програма включає дванадцять занять, кожне з яких відповідає за розвиток різних особистісних якостей. Мета вправ – дуже сильна активізація творчого потенціалу, моторики та абстрактного мислення.

Позитивний результат від роботи зі вправами на розвиток креативності є очевидним, так як більшість студентів перейшла з середнього на достатній рівень креативності, а деякі навіть показали високий рівень (табл. 2).

Рівні	ЕГ(на першому етапі)		ЕГ (після реалізації програми)	
	Кількість	%	Кількість	%
Високий			4	21%
Достатній	5	26 %	12	63%
Середній	14	74%	3	16%
Низький				

Таблиця 2 - порівняльна таблиця показників експериментальної групи студентів до проведення програми з покращення рівня креативності та після її проведення.

Як очевидно з порівняльної таблиці - кількість студентів, що покращили свій рівень до «достатнього» зросла з 5 до 12 осіб, середній показник зменшився з 14 до 3 осіб, а 4 особи продемонстрували високий рівень креативності.

Зроблено порівняльний аналіз показників рівня креативності між експериментальною групою (після впровадження програми) та контрольною групою на контрольному етапі (табл. 3).

Рівні	ЕГ (після реалізації програми)		КГ(контрольний етап)	
	Кількість	%	Кількість	%
Високий	4	21%		
Достатній	12	63%	7	33%
Середній	3	16%	14	67%
Низький				

Таблиця 3 - порівняльна таблиця показників рівня креативності між експериментальною групою (після впровадження програми) та контрольною групою на контрольному етапі.

За результатами оцінювання високий рівень креативності показали у експериментальній групі 4 особи, у контрольній групі не показав жоден з опитуваних; достатній рівень у експериментальній групі показали 12 студентів, у контрольній групі 7 студентів; середній рівень у експериментальній групі продемонстрували 3 особи, у контрольній групі 14 осіб; низький рівень не був відмічений у жодного із опитуваних. Тобто після проходження нашої програми достатній рівень креативності у експериментальній групі становить 63%, що майже вдвічі більше ніж у групі, студенти якої не відвідували заняття з програми розвитку, а середній показник у контрольній групі становить 67% проти 16% у експериментальній групі. Можна сказати, що така різниця є дуже суттєвою та очевидним є необхідність розвитку якостей, що впливають на креативність.

Проведена практична робота спонукала до виокремлення таких узагальнень та методичних рекомендацій. Надзвичайно важливу роль у розвитку креативності студентів відіграє практична робота зі спеціальними вправами, яка наштовхує студентів на самостійну навчально-пізнавальну діяльність, їх теоретичну підготовку з практичною; розвивати уміння і навички розумової праці, творчого мислення, використовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань; формувати у студентів інтерес до своєї особистості та надихати на постійний розвиток; удосконалювати уміння і навички здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності.

Література :

1. Вишнякова Г. «Тести креативності», Київ 2003;
2. Гілфорд Джо «Creativity» (журнал «American Psychologist»);
3. Девіс М. «Тестовий опитувальник»;
4. Іллін Е. «Тести креативності»;
5. Рогов Е. «Діагностика творчого потенціалу та креативності».

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ОСВІТИ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

*Сиротенко Л.А.,
аспірантка*

*Глухівського педагогічного університету ім. О. Довженка
м. Глухів, Україна*

Рівень інформатизації суспільства пов'язан з рівнем інформатизації освіти.

Інформатизація освіти сприяє підвищенню ефективності та інтенсифікації учбового процесу за рахунок використання інформаційних технологій і впровадження нових методичних розробок в процес навчання [1. с.33-34].

Активно створюється нормативно-правова та нормативно-технічна база сфери інформатизації та інформаційної діяльності, зокрема прийнято Закони України «Про інформацію», «Про Національну програму інформатизації», «Про Концепцію Національної програми інформатизації», ряд інших нормативних актів Кабінету Міністрів України та указів Президента України. Згідно Концепції Національної програми інформатизації [2] інформатизація освіти спрямовується на формування та розвиток інтелектуального потенціалу нації, удосконалення форм і змісту навчального процесу, впровадження комп'ютерних методів навчання та тестування, що дасть можливість вирішувати проблеми освіти на вищому рівні з урахуванням світових вимог.

Інформатизація освіти - це не тільки комп'ютеризація, це процес, який має свої закономірності, свої стадії розвитку, це зміна мислення, способів діяльності, управління, використання можливостей телекомунікацій для міжособистісної та колективної взаємодії, компетентність і вільна орієнтація у сфері інформаційних технологій, гнучкість і адаптивність мислення, знання і виконання основних правових норм регулювання інформаційних відносин. [3. с.115]. Інформатизація освіти доволі складна сучасна тенденція, пов'язана із упровадженням у навчально-освітній процес різноманітних інформаційних засобів, та нових педагогічних

технологій, що ґрунтуються на використанні інформаційно – комунікаційних технологій для навчання. Ефективність систем інформатизації освіти з урахуванням світового досвіду, особливостей і реального стану вітчизняної освіти – це одна із актуальних і важливих наукових і практичних проблем.

Науковці зосереджують увагу на різних тенденціях сучасного етапу інформатизації освіти, з яких найбільш важливими є:

- оснащення освітніх закладів засобами інформаційних технологій та їх використання в якості нового педагогічного інструменту та підтримки процесу навчання;
- зміна змісту освіти внаслідок розвитку інформатизації суспільства, а також об'єднання переваг традиційної освіти з можливостями інформаційних технологій;
- створення єдиного інформаційного освітнього простору, який забезпечує доступність якісної інформації. [1, с.35].

Освіта і освітні процеси сьогодні потребують інформатизації, тому що:

- насичення інформаційними технологіями навчально-виховного процесу підвищує його ефективність і привабливість для тих, хто навчається, це ж саме стосується і застосування інформаційних технологій в управлінні навчальним закладом;
- учні і студенти, які формують майбутнє покоління нашої нації, мають крокувати в ногу з часом і незалежно від професії, за якою вони будуть працювати, вміти використовувати інформаційні технології на своєму робочому місці;
- наша система освіти має випускати кваліфікованих в сучасних питаннях інформатизації фахівців, які будуть конкурентноздатними на європейському і міжнародному ринках праці, що підвищуватиме престиж України у світі; інформатизація освітньої галузі гармонізує її з іншими сферами суспільної життєдіяльності, які раніше розпочали активну комп'ютеризацію і використання програмного забезпечення для раціоналізації виконання функцій.

Базисом глобального процесу інформатизації суспільства є інформатизація освіти, яка повинна випереджати інформатизацію інших напрямів суспільної діяльності, оскільки саме тут формуються соціальні, психологічні, загальнокультурні і професійні підвалини для інформатизації суспільства. Уміння самостійно набувати знання на сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства

перетворюється в життєву необхідність кожного [4]. Отже, інформатизація освіти є невід'ємною складовою інформатизації суспільства, відображує загальні тенденції глобалізації світових процесів розвитку, виступає як визначальний інформаційний і комунікаційний базис розвитку освіти, гармонійного розвитку особистості і соціально-економічних систем суспільства.

Література

1 .Преподавание в сети Интернет: учеб. пособие / отв. редактор В.И.Солдаткин. – М.: Высшая школа, 2003. – 792 с.

2. Концепція національної програми інформатизації // Голос України. – 1998. – 7 квіт. – С. 10

3. Мойко О. Інформатизація освіти та проблеми впровадження в освіту інформаційних технологій. Науково - педагогічний журнал. № 5 (76) травень 2011 с.115-118

4. Савченко О.Я. Методологічні підходи до визначення якості шкільної освіти // Матеріали методологічного семінару «Проблеми якості освіти: теоретичний і практичний аспекти». – К., 2006.

Педагогічні науки

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА

Смоленська Ю.В.

Луцький педагогічний коледж

м. Луцьк, Україна

Науковий керівник: Хомюк Н.В

Сумно це визнавати, але зараз нашій планеті загрожує глобальна екологічна криза. Для того, аби передбачити і не допустити можливої катастрофи, необхідно, щоб суспільство усвідомило, що ми маємо спільно докласти зусиль, аби передбачити і зупинити всі не поправні наслідки.

Екологічні проблеми носять глобальний характер і зачіпають все людство.

На даному етапі розвитку суспільства питання екологічного виховання набуває особливої гостроти. Головна причина цього – тотальна екологічна безвідповідальність. У зв'язку з цим необхідно посилити і більше приділяти уваги екологічному вихованню в сучасній школі вже з перших років навчання дітей.

Основна мета екологічного виховання: навчити дитину розвивати свої знання законів живої природи, розуміння сутності взаємовідносин живих організмів з навколишнім середовищем і формування умінь управляти фізичним і психічним станом.

Виховання в учнів дбайливого ставлення до природи на уроках природознавства складається з трьох етапів: перший етап виховання - це теоретичне обґрунтування шляхів активізації пізнавальної діяльності учнів щодо дбайливого ставлення до природи через вивчення шкільного курсу з природознавства; другий етап – це використання вчителем цікавих форм і методів роботи, які б зацікавили учня та допомагали зрозуміти важливість природничих знань у сьогоденні; третій етап – один із головних методів навчально – пізнавальної діяльності учнів – це виконання практичних та дослідницьких робіт. Цей практичний етап підтверджує та закріплює знання учнів і дійсно виховує в них дбайливе ставлення до природи.

Врахувавши актуальність питання формування в учнів екологічної компетентності, ми провели дослідження серед шести учнів, аби визначити рівень екологічного виховання школярів наданий момент. Опитування проводилось за такими питаннями:

1. Чи шукаєш ти смітник, коли тобі потрібно викинути папірець?

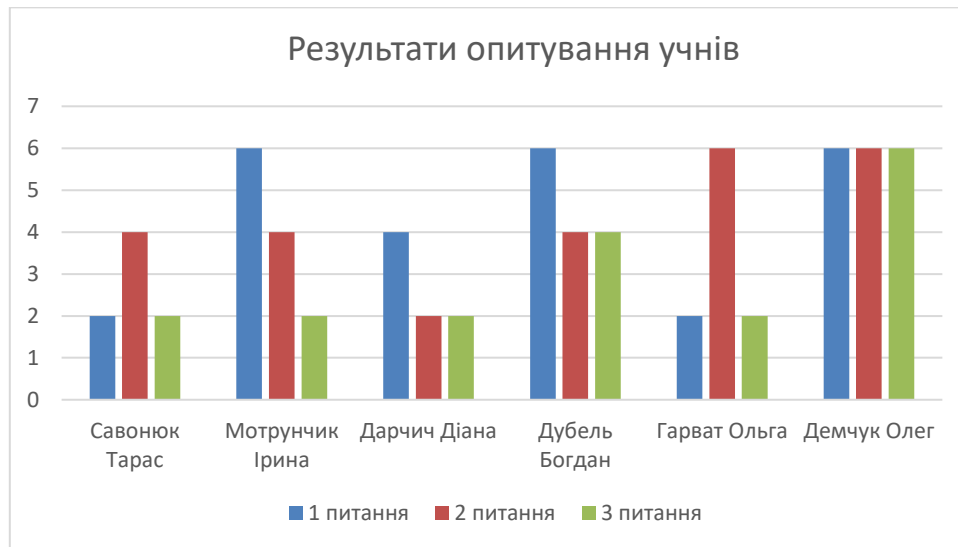
2. Чи залишаєш ти увімкненим світло виходячи з кімнати, якщо там нікого немає?

3. Чи робиш ти зауваження людині, яка завдає шкоди природі?

Кожне запитання має три варіанти відповіді: «Завжди», «Інколи», «Ніколи», де «Завжди» - 6 балів, «Інколи» - 4 бали, «Ніколи» - 2 бали.

Отже, на основі опитування ми можемо зробити таку діаграму:

На основі даної діаграми ми можемо зробити висновок, що рівень екологічного виховання в учнів знаходиться надосить таки низький. Лише троє опитуваних з шести завжди викидають сміття в смітник, тільки двоє дітей з цих учнів завжди виключають світло виходячи з кімнати, і лиш один школяр робить зауваження іншим, якщо помічає, що їхні дії шкодять навколишньому середовищу.

Саме тому велику увагу звертати на уроки, виховні заходи, на яких учням цікаво і легко працювати, бо всі структурні компоненти підпорядковуються віковим особливостям молодших школярів: прагнення отримувати нові знання, емоційне сприйняття навколишнього світу, фізична спроможність. Також щоб кожен учень відчував себе дослідником, який самостійно здобуває знання, мав змогу зіставляти, порівнювати, шукати і знаходити істину. Під часу років та виховних заходів потрібно використовувати:

- Яскраві засоби емоційного рідного слова,
- Переконливу мову цифр,
- Поєднувати художнє слово і образ,
- Формувати у дітей уявлення про природу та її компоненти,
- Поглиблювати знання про здоров'я, його збереження і зміцнення,
- Удосконалювати екологію душі;
- Прищеплювати елементарні трудові вміння та навички розумного природокористувача,
- Виховувати любов до рідної природи та дбайливе ставлення до неї.

А природна допитливість, щирий інтерес, емоційна чутливість до оточення, здатність оволодівати певними теоретичними знаннями – характерні психологічні особливості молодших школярів, що створює надзвичайно сприятливі умови для екологічного виховання і робить початкову ланку дуже важливою в системі неперервної екологічної освіти.

У процесі залучення дітей до природи потрібно вчити бачити і розуміти красу навколишнього світу, формувати потребу не лише споглядати, а й бережливо ставитись до природи і збагачувати її. Таким чином, екологічна свідомість формується не раптово, а тільки шляхом тривалого й поступового пізнання природи, процес якого закладається ще в дитинстві.

Екологічне виховання ґрунтується на таких складових: організація активної пізнавальної, дослідницької, діяльності учнів; інтеграція природничих знань на уроках природознавства, читання, математики, мови, основ здоров'я, трудового навчання, образотворчого мистецтва та під час виховних заходів.

Між предметні зв'язки допомагають з раннього віку сформулювати у школярів здатність бачити красу у звичайному, розвивати творче мислення художній смак, прищеплювати любов до природи, сприяють усвідомленню того, що наші ліси і степи, річки та озера, тварини і птахи потребують справжніх друзів – охоронців.

Уже в молодшому шкільному віці потрібно підвести дітей до думки, що людина - невід'ємна складова частина природи, що вона, розвиваючись та задовольняючи свої потреби, впливає на навколишнє середовище, при чому цей вплив може бути як позитивним так і негативним, виробляти правильну поведінку в колективі і природі.

У процесі залучення дітей до природи виділяється три етапи. На першому вчити їх бачити і розуміти красу навколишнього світу. Мета другого – сформувати в молодших школярів потребу не лише споглядати, а й бережливо ставитися до природи, охороняти і збагачувати її. Центром третього етапу є не природа сама собою, а людина – вихованець, яка через спілкування з нею виховує в собі кращі моральні якості.

Висновок: Проблема екологічного виховання та освіти існувала, і буде існувати протягом розвитку суспільства. Правильне екологічне виховання дозволить у подальшому запобігти багатьом екологічним проблемам людства. Саме в молодшому шкільному віці дитина отримує основи систематичних знань; тут формуються і розвиваються особливості його характеру, волі, морального обличчя. Якщо у вихованні дітей упущено щось істотне, то ці прогалини з'являться пізніше і не залишаться непоміченими.

Література:

1. Алексєєв С.В., Симонова Л.В. Ідея цілісності в системі екологічної освіти молодших школярів // Початкова школа. 1999. № 1.
2. Бабанова Т.А. Еколого-краєзнавча робота з молодшими школярами. М.: Просвещение, 1993.
3. Барішева Ю.А. З досвіду організації екологічної роботи // Початкова школа. 1998. № 6.
4. Бахтібенев А.Ш. Екологічне виховання молодших школярів //
5. Боголюбов С.О. Природа: що ми можемо. М., 1987.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ІЗ СТУДЕНТАМИ ПЕРШОГО КУРСУ В ГУРТОЖИТКУ

Стрільчук Н. А.,

*вихователь у студентському гуртожитку
ВКНЗ «Володимир-Волинський педагогічний
коледж ім. А. Ю. Кримського»
м. Володимир-Волинський, Україна*

З давніх часів найважливішою функцією суспільства є виховання. Розвиток суспільства та його культури закономірно відбувається завдяки передаванню суспільно-історичного досвіду з покоління в покоління. Існування людської цивілізації не можемо уявити також без залучення молоді до відносин соціального та виробничого характеру, яке своєю чергою передбачає появу та

розвиток виховання. Розвиток суспільства передбачає й зміни щодо виховання, зокрема, його мети, змісту та засобів.

Виховання – процес забезпечення формування особистості організованого та цілеспрямованого характеру, що має різні напрямки. Суб'єктами виховного впливу є суспільство, громадські організації, навчальні заклади тощо. Тож, людина повсякчас перебуває в умовах його впливу.

Процес виховної роботи у гуртожитку координує вихователь. Зазвичай на меті ця діяльність має сформувати у студентів моральні та естетичні категорії, як-от, доброзичливість, чесність, людяність, виховати національну свідомість та гідність, активність та відповідальність, підвищити культуру молодих людей, утвердити здоровий спосіб життя, виховати екологічну культуру.

Систематична виховна робота у гуртожитку уможливорює вихователем розвиток пізнавальних здібностей студентів, чинить вагомий вплив на професійну реалізацію особистостей.

Процес виховання у гуртожитку матиме успіх, якщо виконувати умови:

- здійснювати виховну роботу з мешканцями комплексно, тобто вона має бути складовою єдиного навчально-виховного процесу в коледжі;
- залучати студентів до різноманітних активностей, враховуючи особливості їхньої індивідуальності;
- організувати життя студентського колективу з урахуванням принципів самоврядування та самообслуговування;
- створити позитивний морально-психологічний мікроклімат;
- допомагати студентам у процесі підготовки до занять, оволодіння ними обраним фахом;
- активно співпрацювати з батьками;
- сприяти формуванню у студентів здорового способу життя, організувати дозвілля та змістовний відпочинок мешканців, провадити діяльність щодо покращення умов проживання, наближувати їх до домашніх.

Своєю діяльністю вихователь допомагає студентам особистісно зростати, належним чином засвоювати та приймати суспільні норми і цінності, дотримуватися засад моральності та духовності. Розвиток особистості забезпечується за

умов використання основних способів взаємодії вихователя з вихованцями – форми та методів виховання.

Основними методами виховної роботи у гуртожитку є переконання, стимулювання, оцінка та самооцінка.

Метод переконання дає можливість вихователю формувати уявлення студентів, допомагає чітко виявити їхні погляди та основні поняття лише посередництвом обміну інформацією, а також враховує можливий вплив на масової та соціальної культури на студентів.

Метод стимулювання використовуємо під час організування діяльності студентів щодо виконання доручень, а також участі у різноманітних заходах.

Завдяки методу оцінки та самооцінки здійснюємо оцінювання вчинків студентів, що згодом стимулює їх до саморегулювання власної поведінки. Своєю чергою, це передбачає зауваження, заохочення, створення довірливої атмосфери, самоконтролю та об'єктивної критики своїх дій.

Виховна робота у гуртожитку також передбачає основні форми – організаційну, пізнавальну та моральну.

Завдяки належним умовам для проживання наш гуртожиток студенти вважають привабливим та затишним. Виховний потенціал у ньому передусім реалізовується посередництвом правильної організації життєдіяльності мешканців. Вихователі виконують важливі завдання, допомагаючи студентам у різних життєвих ситуаціях та побуті, організовуючи відпочинок, забезпечуючи заняття улюбленою справою, слідкуючи за дотриманням норм особистої гігієни тощо.

Тому, з перших днів навчання, особливу увагу приділяємо першокурсникам, процесу їхньої адаптації до нових умов життя.

Поселення студентів у гуртожиток завжди відбувається за участю вихователів. Таким чином, вихователі краще пізнають першокурсників, знайомляться з їхніми батьками. Пізніше цінні знання про студентів, їхні захоплення, потреби допоможуть знайти розуміння та створити довірливі стосунки між суб'єктами взаємодії: студент адекватно та з користю сприйматиме

поради і настанови вихователя. Розуміння соціально-психологічних особливостей студентів-підлітків дає змогу ефективніше провадити виховну роботу, яка передбачає взаємодію у вільний час, побутові втручання, знання про особисте життя, тому потребує максимально вмілого і тонкого підходу.

Для кращого пізнання студентів нового набору, проводимо анкетування. Це дає можливість дізнатись про особистість, здібності, склад сім'ї, стан здоров'я першокурсників, рівень вихованості і культури.

Першочерговим завданням для вихователя у гуртожитку на початку навчального року є формування дружнього колективу, а це – довготривалий і складний процес, який вимагає постійної участі та цілеспрямованих дій. Відомий педагог Василь Сухомлинський зазначав, що колектив – це напрочуд чутливий інструмент. І він творить музику виховання, необхідну для впливу на душу кожного вихованця. Тому творити треба лише тоді, коли цей інструмент настроєний.

Для досягнення цієї мети проводимо бесіди, диспути щодо морально-етичних проблем, які цікавлять молодь або непокоять її. Комплексом індивідуальних бесід досягаємо гармонійного розвитку особистості, під час виховного процесу здійснюємо корекцію поведінки, світогляду студентів без сім'ї. Такі заходи дають змогу пізнати себе і досягти спільних цілей, попри різноманітні інтереси, смаки, звички кожного студента.

На особливому контролі перебувають студенти, які мають статус дитини, позбавленої батьківського піклування. Для них створюємо належні умови для комфортного і затишного проживання. Ці діти потребують особливої уваги. Тому їм надаємо індивідуальну допомогу у розв'язанні різних проблем, створюємо оптимальні соціально-педагогічні та психологічні умови адаптації у навчальному закладі, а також суспільстві.

Досвід життя у гуртожитку повинен бути корисним для студентів, сприяти щоденному формуванню відповідальності за себе та інших учасників колективу. Тільки за таких обставин можемо сподіватися, що випускники посядуть гідне місце у житті і принесуть якнайбільше користі родині, державі, суспільству.

ЕВОЛЮЦІЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ОБДАРОВАНІСТЬ В ПСИХОЛОГО-
ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Тукусер Юлія Петрівна

2 курс, Педагогічний університет

кандидат педагогічних наук

Сиротич Наталія Богданівна

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

кафедра загальної педагогіки, дошкільної,

початкової та спеціальної освіти

У статті розкрито основні питання змісту й організації роботи з обдарованими учнями в сучасному навчальному закладі. Проаналізовано класичні та новітні концепції й теорії обдарованості, виокремлено розуміння змісту та структури обдарованості.

Ключові слова: обдарованість, здібності, обдаровані діти.

Постановка проблеми. Для сучасної України створення цілісної системи роботи ЗНЗ з обдарованими учнями є необхідною умовою досягнення успіху на шляху розбудови незалежної держави. Цілеспрямована, систематична робота в навчальному закладі можлива лише за умови створення та поетапної реалізації спеціально розроблених програм пошуку, відбору, навчання, виховання і розвитку обдарованих дітей.

Сутність, природа і складові обдарованості, співвідношення понять «обдарованість» і «талант» вже протягом тривалого часу привертають увагу вітчизняних і зарубіжних дослідників-представників різних галузей знань: філософів, психологів, педагогів, фізіологів, неврологів та ін. Розроблені концепції обдарованості стають теоретичним підґрунтям для ідентифікації обдарованих дітей та молоді й запровадження спеціальних освітніх програм. Однак, на жаль, на сьогодні в нашій країні, на відміну від таких розвинених англосовієтських країн, як США, Канада та Велика Британія, необхідність запровадження спеціальних освітніх програм та надання додаткових освітніх послуг для обдарованих учнів у

межах загальноосвітніх навчальних закладів, поки що не визнана на державному рівні. Робота з обдарованою учнівською молоддю здійснюється в позанавчальний час і є, як правило, справою окремих педагогів-ентузіастів. У той самий час екстраполяція зарубіжного досвіду організації спеціальних програм для обдарованих школярів передбачає детальне вивчення теоретичних засад цього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблеми розвитку обдарованості присвячено чимало наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених: Н. Лейтіс, В. Дружинін, Б. Теплов, С. Рубінштейн, Н. Левітов, О. Кульчицька, Дж. Рензуллі, Е. Торранс, Ф. Гальтон, Г. Костюк, О. Матюшкін та ін.

Аналіз сучасного стану проблеми обдарованості в психології засвідчує, що в розумінні і тлумаченні цього феномена між дослідниками (Б. Г. Ананьєв, Л. С. Віготський, В. М. Дружинін, Г. С. Костюк, В. А. Крутецький, О. Ф. Лазурський, Н. С. Лейтес, О. М. Матюшкін, В. О. Моляко, К. К. Платонов, С. Л. Рубінштейн, І. О. Сікорський, Б. М. Теплов, В. Д. Шадріков, В. Штерн та інші) певні теоретичні розбіжності.

Мета статті полягає у висвітленні сучасних теоретичних концепцій розвитку обдарованості й таланту в психолого-педагогічному дискурсі.

Виклад основного матеріалу. В центрі концепції розвитку сучасної школи має бути особистість, індивідуальна робота з обдарованими дітьми, які вирізняються насамперед високим інтелектом, що є наслідком як природних задатків, так і сприятливих умов навчання.

Особливого значення сьогодні набувають централізовані програми пошуку і підтримки обдарованих дітей у загальнодержавних масштабах. У цьому процесі можна виокремити два основні напрями наукового пошуку:

- 1) створення системи додаткової освіти для обдарованих дітей в умовах звичайної загальноосвітньої школи;
- 2) організація нових і підтримка вже існуючих спеціалізованих навчальних закладів, орієнтованих на роботу з обдарованими дітьми [1, с.9].

Аналіз наукових досліджень з проблем обдарованості свідчить про те, що більшість дослідників віддають перевагу навчанню дітей в умовах звичайних

навчальних закладів, використовуючи ряд традиційних та інноваційних методів. У методах навчання обдарованих учнів мають переважати пошуково-дослідницький напрямок та створення умов для генерування креативних ідей, розвитку творчості.

Проблема обдарованості знаходиться у центрі уваги психологів та педагогів вже достатньо тривалий час. Перші кроки у розв'язанні даного питання було зроблено ще у другий половині XIX століття, коли побачила світ книга Ф. Гальтона «Спадковість таланту. Її закони і наслідки» (1869).

Сьогодні ж проблема виховання обдарованої особистості стала невід'ємною частиною нашого життя, нагальною потребою сучасного етапу розвитку людства, від вирішення якої певною мірою залежить і подальший розвиток нашої цивілізації. Саме тому розвиток творчих здібностей людини набуває особливої актуальності, потребує якісно нового підходу до освіти на основі інтеграції зусиль учених, педагогів, громадськості всіх країн. Для України, яка прагне до статусу розвиненої, правової і демократичної держави, створення системи розвитку обдарованої особистості є необхідною умовою досягнення успіху на цьому шляху.

Нині і сама доля України залежить від того, наскільки ефективно будуть реалізовані інтелектуальні, творчі можливості її народу, кожного громадянина в цілому. Ось чому великого значення набуває науково-педагогічне вирішення цієї проблеми, зокрема вияв і розвиток здібностей і таланту кожної дитини, дослідження теоретичних основ ефективної державної системи підтримки талановитої молоді, а також вдосконалення процесу підготовки вчителя до реалізації поставлених завдань.

Талановиті діти – це величезне загальнолюдське багатство, неоціненний національний статок. Сам факт їх існування є потенціалом будь якої нації. Кожна дитина обдарована по-своєму. Для того щоб зберегти національне багатство, примножити його і використовувати з максимально можливою користю, необхідно навчитися допомагати особистості віднайти себе і правильно оцінити, обережно підтримувати її розвиток .

Поняття обдарованості не дістало загальновизнаного визначення. Найпоширенішим є визначення німецького психолога В. Штерна. Він формує

його так: «Обдарованість – це загальна здатність індивіда свідомо орієнтувати своє мислення на нові вимоги; це загальна здатність психіки пристосовуватися до нових завдань і умов життя» [7, с.370].

Обдарованість – це ніби природний дар, який людина одержує, як щось спадково зумовлене. Вона нерозривно пов'язана з усім життям особистості й тому виявляється на різних етапах її розвитку. На думку Т. Цигена, під поняттям обдарованість слід розуміти певні інтелектуальні задатки, а також пам'ять з її підвидами. На сьогодні існує більше ста означень креативності. Згідно з концепціями креативності Дж. Гілфорда (1969), Е. Торренса (1962), Д. Богоявленської (1983), креативність є загальною характеристикою особистості і впливає на творчу продуктивність незалежно від сфери прояву особистісної активності [6, с.12].

Стосовно феномену обдарованості дитини існує дві протилежні точки зору. За соціальною концепцією визнається, що більшість дітей від народження однаково наділені розумом і різниця у рівні розвитку їх здібностей зумовлена різницею життєвих умов (Дж. Локк, К.А. Гельвецій, В.П. Єфроїмсон). Друга – теорія генетичної спадковості, за якою обдарованість є вродженим, досить рідкісним явищем, що успадковується від батьків і навіть через покоління (Ф. Гальтон, Р. Стернберг).

Суперечність цих поглядів зникає, якщо вважати, що потенційна обдарованість дитини по відношенню до різних видів діяльності притаманна багатьом дітям. Будь-яка дитина може досягати особливих успіхів у широкому спектрі діяльності, оскільки її психічні можливості надзвичайно пластичні на різних етапах вікового розвитку.

Таким чином, обдарованість у певній діяльності може виникати стихійно й далі розвиватись за сприятливих умов або затухати за несприятливих. Б. Теплов стверджує, що обдарованість – це якісно своєрідне поєднання здібностей, від якого залежить імовірність більшого чи меншого успіху у виконанні тієї чи іншої діяльності, що підкреслює проекцію ознак обдарованості у практичну сферу діяльності. О. Кульчицька констатує, що

обдарованість складається з високого рівня інтелекту (а саме з дивергентного мислення), творчих здібностей і мотиваційного компонента.

Система роботи з обдарованими учнями, як правило, передбачає організаційне та функціональне забезпечення реалізації Алгоритму роботи та результативність моделі.

Загальношкільні програми, спрямовані на розвиток здібностей та обдарувань учнів, чітко окреслюють основні моменти організації та змісту навчального процесу:

1) формулювання основних завдань оновлення змісту та організації освіти, що передбачають використання інтегрованого навчання як умови успішної адаптації в сучасному інформаційному просторі;

2) орієнтацію на дослідницько-пошукову діяльність учнів;

3) розробку й упровадження нових педагогічних технологій оптимізації та інтенсифікації навчання;

4) врахування особливостей індивідуального розвитку обдарованої дитини, її провідних інтересів і нахилів;

5) забезпечення відповідних умов для фізичного та морального розвитку учнів.

Система роботи з обдарованими учнями базується на активній життєвій позиції та творчій діяльності вчителя, емоційній стабільності, цілеспрямованості, адекватній самооцінці, вмінні правильно оцінювати успіхи учнів, знанні особливостей вікового розвитку дітей, високому рівні володіння предметом, використанні інноваційних методів, почутті гумору, педагогічному такті, наявності організаторських та комунікативних здібностей. Але безумовною запорукою успіху у роботі педагогічного колективу з обдарованими учнями є сприятливий психологічний клімат та співпраця вчителів, батьків, учнів.

Висновки. Обдарованість – складне психічне утворення, в якому нерозривно переплетені пізнавальна, емоційна, вольова, мотиваційна, психофізіологічна та інші сфери психіки людини, і саме ця складність зумовлює те, що вияви обдарованості характеризуються великою варіативністю, неоднозначністю, індивідуальністю.

Попри значні здобутки вчених, єдина концепція обдарованості досі не створена, і в цьому перспектива подальших досліджень науковців. Стержневим моментом, який об'єднує вищевказані теоретичні позиції, є підхід до обдарованості як до процесу цілісного розвитку особистості обдарованих людей, який дозволяє реалізувати їхній творчий потенціал.

Література:

1. Антонова О. Проектування розвитку здібностей та обдарованості учнів як елемент життєвого програмування особистості. // Стратегія інноваційного розвитку обдарованості в системі проектування виховного процесу: зб. наук. праць за матеріалами всеукр. наук.-практ. конф., 17-18 лют. 2010 р. / Академія педагогічних наук України, Інститут обдарованої дитини [та ін.]; редкол.: В.О.Киричук, Н.В.Лук'янчук. – К.:ІОД, 2010. – 56 с.
2. Воронцова Е. Задатки, здібності, обдарованість... // Директор школи. – 2011. - №13. – с. 15-18.
3. Комаров К. Система роботи з обдарованими дітьми / К.Комаров // Психолог. – 2010. – № 8. – С. 8-13.
4. Кульчицкая Е. И. Сирень одаренности в саду творчества / Е. И. Кульчицкая, В. А. Моляко. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – 316 с.
5. Мазяр О. В. Концептуальні паралелі вирішення проблеми обдарованості у працях І. О. Сікорського та В. О. Моляко / О. В. Мазяр // Актуальні проблеми психології: збірник наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. У 12 т. / гол. ред. С. Д. Максименко. – Т. 12. – Вип. 15. Частина 1. – К.: Вид-во «Фенікс», 2012 – С. 250–257.
6. Пономарьова-Семенова Р.О. Теоретико-концептуальні підходи до проблеми обдарованості і креативності / Р.О Пономарьова-Семенова // Обдарована дитина. – 2002. – № 7. – С. 12.
7. Скрипченко О.В. Загальна психологія. – К. : Видавництво «Каравела», 2011. – 464 с.
8. Теплов Б. М. Способности и одаренность // Избр. Труды: в 2 т. / Б. М. Теплов. – М.: Педагогика, 1985. – Т. 1. – С. 15–42.

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА
ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Федоренко А. С.

*студент факультету педагогічного
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
м. Ізмаїл, Україна*

Дошкільна освіта – одна із сфер людської діяльності, яка потребує особливої уваги, який забезпечує реалізацію права дитини на здобуття дошкільної освіти, її фізичний, розумовий і духовний розвиток, соціальну адаптацію та готовність продовжувати освіту, відповідно до нормативних документів, керівництвом яким здійснює його директор (завідувач). Він є ключовою фігурою в процесі управління закладом перед яким стоять завдання щодо забезпечення функціонування та розвитку дошкільного навчального закладу. В ній наявна парадоксальність, що полягає у невідповідності між декларованими на рівні державної влади «пріоритетами» розвитку і реальною її підтримкою (обмеженістю фінансування, відсутність кар'єрних перспектив). Вплив цих умов негативно впливають на професійну діяльність керівника дошкільного навчального закладу та його мотивацію [1].

Світовий розвиток вимагає від керівника дошкільного навчального закладу наукової компетентності, майстерності та постійного вдосконалення. Значну роль у діяльності управлінця відводиться вирішенню адміністративних та господарських питань. Ефективність виконання функціональних обов'язків керівником дошкільного навчального закладу перебуває у прямій залежності від рівня його професіоналізму [2, с.3].

Характерні риси управлінця-професіонала відомі давно. Окрім сукупності традиційних є ще ініціативність, етичність. Довіра до підлеглих, комунікабельність, компетентність, також набувають значення і такі, як уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, здатність продукувати, акумулювати, реалізовувати ідеї, критичність та креативність мислення.

Керівник повинен не лише орієнтуватися у нормативно-правових питаннях, але й уміти ухвалити і юридично вірно оформити управлінські рішення, чітко орієнтуватися у питаннях трудових взаємин, охорони праці та безпеки життєдіяльності, правових засадах у роботі з батьками. Успішна діяльність керівника дошкільного навчального закладу характеризується ефективністю взаємодії, досягненнями і особистісним розвитком всіх учасників освітнього процесу та активністю дітей, що відповідає принципам гуманізації [3, с.175].

Питання управління дошкільним навчальним закладом розкриті в роботах таких науковців: А. Богуш, К. Крутій, Л. Артемової, К. Белої, Л. Поздняка, Л. Маркової, Т. Колодяжної, З. Плохій, П. Третьякова; проблеми розвитку навчального закладу описано такими вченими як В. Єрошин, В. Лазарєв, А. Лоренсов, М. Моїсєєв та інші; методологію педагогічних досліджень описана в працях науковців, як І. Аносов, С. Гончаренко, М. Данилов, М. Елькін, В. Кремень, Ю. Конаржевський, В. Маслов, Д. Новіков та інші.

Зробивши аналіз психолого-педагогічної літератури можна стверджувати, що питанню професійної діяльності керівника дошкільного навчального закладу приділено дуже мало уваги. Насамперед звертається увага на управління загальною середньою освітою. Крім того, необхідність дослідження даного питання зумовлюється й виявленою низкою протиріч між:

- неготовністю керівників до здійснення управління на адаптованих засадах та посиленням ролі самоорганізації діяльності педагогічних колективів дошкільних навчальних закладів;
- необхідністю якісного надання освітніх послуг і чітким визначенням критеріїв оцінки діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу;
- сучасний розвиток вимагає поступового проведення діяльності дошкільних навчальних закладів на засади природного розвитку та недостатньою розробленістю технології адаптації педагогічних колективів до роботи і мінливих умовах оточуючого середовища.

Сучасний стан української держави висуває необхідність формування нового типу керівника дошкільного навчального закладу, який буде поєднувати

функції педагога-вихователя, менеджера, практичного психолога. На даний час висуваються важливі вимоги до професійної компетентності та організаторських здібностей керівника дошкільного навчального закладу. Його стратегічний напрямок діяльності передається через уміння визначити перспективу розвитку закладу з урахуванням соціального замовлення суспільства та планувати діяльність колективу для досягнення визначених результатів. Щоб опанувати складне мистецтво керування всіма ланками роботи дошкільного закладу, необхідні час і практика. Професійний керівник повинен уміти своєчасно інформувати педагогічний колектив про нові педагогічні програми і технології, стимулювати педагогів до вивчення особистості кожної дитини та вміти застосовувати на практиці методи і прийоми, що сприяють індивідуальному розвитку дітей [4, с.25].

Вихід на демократичні засади розвитку дошкільного навчального закладу вимагає адекватних змін у роботі з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти, пошуку і введення інноваційних підходів, технологій щодо формування нового покоління керівників навчальних закладів. Тому, формування та розвиток управлінської компетентності керівника дошкільного навчального закладу - одна з актуальних проблем розвитку сучасної теорії та практики управління освітою.

Важливим стає оновлення підходів до організації дієвої системи підвищення управлінської компетентності керівників навчальних закладів. Це вимагає диференційованого відбору професійно-значущого змісту та організаційно-педагогічних форм, індивідуального консультування, розвитку творчого потенціалу для більш повної професійної самореалізації, професійного та особистісного зростання керівника.

При підготовці керівників дошкільного навчального закладу необхідно звернути увагу на:

- 1) Забезпечення високого рівня теоретичної і практичної підготовки: поглиблення функціональних знань, відпрацювання навичок і вмінь професійної діяльності, орієнтація на знання нормативно-правових

документів про освіту, інструктивно-методичних матеріалів, оволодіння методами управління, проведення педагогічних досліджень, формування організаційних і комунікативних здібностей, спрямування діяльності на розвиток творчого потенціалу, здатності до самоосвіти.

- 2) Розвиток методичної рефлексії: здатність до постійного самоаналізу, виявлення причин своїх успіхів та невдач, що є обов'язковою умовою професійного самовдосконалення.

Знання, які необхідні для виконання управлінської діяльності: законодавчо-нормативні; директивно-методологічні; загальнотеоретичні й методичні; організаційно-педагогічні; управлінські.

На основі цих знань формуються групи умінь: діагностично-прогностичні, організаційно-регулятивні, контрольно-оціночні.

В основі навчання мають бути проблемний підхід, діалог, зіставлення різних поглядів, дискусії, ділові, рольові ігри, самоосвіта, творчі роботи тощо. Доброзичливе ставлення, культура взаємовідносин і спілкування сприяють формуванню загальної культури, внутрішньому становленню особистості майбутнього керівника. Мотиви усвідомлення мети навчання та інтерес до нього є передумовою результативності. Системний підхід також має велике практичне значення: його використання сприяє підвищенню ефективності засвоєння знань у процесі самоосвіти і підвищення кваліфікації кадрів.

Таким чином необхідно, щоб керівники безперервно професійно розвивалися в системі підвищення кваліфікації через оновлення цілей, змісту, методів і форм навчання, створення оптимальних педагогічних умов, що сприяють удосконаленню професійної компетентності керівників.

Література

1. Закон України «Про дошкільну освіту» – Указ Президента України від 1 липня 2001 р. № 2628-111 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>

2. Богуш А. М. Українське дошкілля: його сьогодення і майбуття / А. М. Богуш // Дитячий садок.- 2003. - березень.-С. 2 - 33.

3. Балабанова Л.В. Управління персоналом: підруч.[для студ.вищ.навч.закл.] / Л. В. Балабанова, О. В. Сардак. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 468 с.

4. Крутій К., Маковецька Н. В. Управління дошкільним закладом освіти: організація контролю та керівництва: - Запоріжжя: ТОВ “ЛПС. Лтд”, 1999. 100 с.

5. Крутій К. Л. Концепція постійного контролю за якістю дошкільної освіти / К. Л. Крутій // Вихователь-методист. – 2009. – №4. – с. 35 – 44

6. Крутій К. Планування роботи дошкільного закладу освіти: проблеми, досвід, пропозиції. – Запоріжжя: ТОВ “ЛПС.Лтд”, 2001. 82 с. .

УДК 373.5.015.31:502/504

Педагогічні науки

СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ПРИ ВИВЧЕННІ ПРИРОДОЗНАВСТВА

Федорець В.І.,

студент Луцького педагогічного коледжу

Хомюк Н.В.,

викладач природничих дисциплін, викладач

вищої категорії, старший викладач.

Луцького педагогічного коледжу

м. Луцьк, Україна

Ключові слова: екологія, природознавство, початкова школа.

Багаторічний досвід педагогічної роботи дає змогу стверджувати, що «взаємозв'язок освіти, культури й економічного становища і екологічної ситуації сьогодні визначає самопочуття людства, його роль у нашому житті зростає з року в рік, а екологічний компонент набуває все більшого значення». Крім того, виявилось, що «вирішити екологічні проблеми тільки на основі законодавчої бази або за допомогою економічних підходів швидко не вдається».

Ставлення вихованців до природи має специфічні вікові особливості. Молодшому шкільному віку властиве непрагматичне ставлення, що ґрунтується на суб'єктифікації, коли природні об'єкти стають «значущими іншими»; посилюються мотиви спілкування з природою.

Аналіз педагогічної літератури, присвяченої екологічному вихованню молодших школярів показав, що проблема методів екологічного виховання, як і проблема методів навчання і виховання в цілому, у дидактиці і теорії виховання залишається недостатньо розробленою. Тому доцільно проаналізувати особливості використання основних методів екологічного виховання у процесі навчальної діяльності молодших школярів.

За основу реалізації змісту такого виховання ми використали класифікацію методів І. Лернера і М. Скаткіна [1, с.312-313]. В рамках цієї класифікації слід використовувати всі запропоновані в науці і практиці методи екологічного виховання, із застосуванням засобів народних традицій ставлення до природи.

Так, у рамках пояснювально-ілюстративного методу можна повідомляти учням інформацію про навколишнє середовище і народні традиції ставлення до природи за допомогою усного слова (розповідь пояснення), друкованого слова (підручник, додаткова література), наочних посібників (картин, схем, натуральних природних об'єктів), практичного показу способів діяльності у природі (догляд за рослинами на пришкольній ділянці, догляд за тваринами у живому куточку тощо). При цьому діти слухають, дивляться, читають, спостерігають, співвідносять нову інформацію про природні об'єкти з раніше засвоєною і запам'ятовують. Користуючись цим методом, доводимо до свідомості учнів зміст, суть і значення народних традицій ставлення до природи.

Для формування в учнів навичок і вмінь, а водночас і для досягнення другого рівня засвоєння знань, вчителю необхідно спрямовувати діяльність школярів на неодноразове відтворення здобутих раніше знань про народні традиції ставлення до природи (репродуктивний метод). Приміром, вчитель називає народні прикмети про пори року, а учні пригадують подібні, вивчені раніше.

У рамках методу проблемного викладу вчитель може ставити перед учнями проблему, сам її вирішувати, але при цьому показувати шлях вирішення в його суперечностях, розкривати хід думки. Цей метод дає можливість учителю показати учням зразки наукового знання природи, наукового вирішення проблем

взаємозв'язку між неживою і живою природою, а учням –стежити за ходом думки, логікою доказу і засвоювати знання про цілісність природи.

У рамках частково-пошукового, або евристичного методу вчитель може спрямувати діяльність школярів на самостійне виконання окремих кроків до пошуку знань про природні об'єкти. Застосовуючи дослідницький метод, необхідно враховувати його основну мету –навчити учнів самостійно пізнавати природу.

Важливо підкреслити, що протягом уроку методи екологічного виховання необхідно змінювати, чергувати залежно від змісту, мети вивчення теми, рівня підготовки учнів. Для прикладу наведемо фрагмент уроку.

Для успішного екологічного виховання молодших школярів необхідно вичленити екологічний потенціал кожного навчального предмета. Основну роль при цьому слід відвести природознавству, під час вивчення якого необхідно закласти наукову основу природоохоронної діяльності дітей.

Оскільки для молодших школярів найдоступнішим є емоційно-естетичне сприйняття природного середовища, то педагогу необхідно знайти способи злиття емоційних почуттів у ставленні до природи з пізнавальними завданнями щодо її вивчення і практичними діями з охорони.

Дуже активною формою організації природоохоронної діяльності учнів 1-4 класів є екскурсії, під час яких у них формуються позитивні установлення, навички спостережливості, орієнтації у позитивних і негативних явищах в природному середовищі, емоційно-естетичного сприйняття відповідальності за її стан. Під час сезонних екскурсій у природу, акцентуючи увагу дітей на характерних ознаках кожної пори року, доцільно формувати почуття прекрасного, любов до рідного краю, навички грамотної поведінки в природі, оцінки позитивних і негативних дій людей стосовно навколишнього середовища [2].

Підвищенню ефективності екологічного виховання сприяє його тісний зв'язок з традиційним народним вихованням любові до природи. Народна виховна мудрість з колиски плекала в кожній дитині відчуття гармонії природи і людини. Дітей змалку привчали висаджувати і дбайливо доглядати городні та зернові

культури, кущі, дерева, бережливо ставитись до птахів, диких звірів, комах та плазунів, розуміти природу як живий всеохоплюючий організм, що живе за власними законами, яких ніколи не можна порушувати.

Література:

1. Ягупов В.В. Педагогіка: Навч. посібник/ В.В.Ягупов –К.:Либідь, 2003–560 с.
2. Борелок Н.В. Як провести екскурсію?// Початкова школа. –2006. –№ 6. – С.24-26

УДК 373.3.016:502

Педагогічні науки

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ У УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ПРИ ВИВЧЕННІ ПРИРОДОЗНАВСТВА

Федорець В.І.,

студент Луцького педагогічного коледжу

Хомюк Н.В.,

викладач природничих дисциплін, викладач

вищої категорії, старший викладач

Луцького педагогічного коледжу

м. Луцьк, Україна

У статті розкрито проблему формування дослідницьких умінь у учнів початкової школи на уроках природознавства. Доведено, що важливим для формування дослідницьких умінь є дослідна робота під час уроків-екскурсій.

Ключові слова: *початкова школа, дослідницькі уміння, дослідна робота, проблемні завдання.*

Сучасне суспільство швидко розвивається, відбуваються зміни у всіх сферах життя, що ставить нові завдання для сучасної освіти, що спрямовано на гуманізацію, демократизацію навчально-виховного процесу, потребують розвитку ключових компетентностей особистості, які в майбутньому дозволять вирішувати різноманітні проблеми у повсякденному житті, у професійній та соціальній сферах[1].

Сучасна початкова школа існує і розвивається у динамічно змінюваному світі, який висуває постійні вимоги до неї. Зазначимо, що одним із методів

підвищення інтересу в молодших школярів до оволодіння знаннями є залучення їх у дослідну діяльність.

Дослідницька діяльність – це спеціально організована пізнавальна творча діяльність учнів, що характеризується цілеспрямованістю, активністю, наочністю, вмотивованістю і свідомістю, результатом якої є формування пізнавальних мотивів, дослідницьких умінь, суб'єктивних нових для учнів знань або способів діяльності.

Однак, як свідчить аналіз літературних джерел та практична діяльність загальноосвітніх закладів, проблема організації та здійснення дослідницької діяльності молодших школярів при вивченні природознавства залишається ще недостатньо вирішеною.

Зазначимо, що основною метою вивчення природознавства є формування природознавчої компетентності учнів шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про природу і людину. Для досягнення зазначеної мети, навчальною програмою передбачено розв'язання ряду основних завдань, одним з яких є *формування дослідницьких умінь* та умінь учнів спостерігати за об'єктами та явищами живої і неживої природи [7].

Таким чином переконуємося, що проблема формування дослідницьких умінь у молодших школярів є актуальною, що й зумовило вибір теми статті.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні проблеми формування дослідницьких умінь в учнів початкових класів при вивченні природознавства.

На нашу думку, дослідницькі вміння – це вміння планувати і здійснювати науковий пошук, розробляти задум, логіку та програму дослідження, підбирати наукові методи та вміло їх застосовувати, організовувати та здійснювати дослідницько-експериментальну роботу, обробляти та аналізувати отримані результати, оформляти їх у вигляді наукового тексту, формулювати висновки та успішно їх захищати перед однокласниками та вчителем.

У процесі формування дослідницьких умінь важливу роль відіграють принципи: інтегрованості (об'єднання і взаємовплив навчальної і дослідницької

діяльності учнів, коли досвід і навички безпосередньо впливають на успішність учнів); неперервності (процес довготривалого навчання і виховання, що проявляється, перш за все, в творчому об'єднанні учнів та їх вчителів); міжпредметних зв'язків (дослідження будь-якої проблеми вимагає знання досліджуваного предмета та широку ерудицію при вивченні всіх навчальних дисциплін).

Зазначимо, що краще за все організовувати дослідницьку діяльність на уроках природознавства, оскільки цьому сприяє сам досліджуваний природничий матеріал.

На нашу думку, однією з ефективних форм формування дослідницьких умінь при вивченні природознавства є екскурсія. Екскурсія – це особливий вид навчальних занять, який проводиться за межами класної кімнати для безпосереднього сприйняття і спостереження учнями об'єктів та явищ природи, пов'язаних з вивченням програмового матеріалу.[2]

Наприклад, за навчальною програмою з природознавства можуть бути проведені екскурсії у природу (ліс, парк, сад), населеним пунктом, у природничий музей, будинок природи, планетарій.

Важливими у процесі формування дослідницьких умінь є розв'язання проблемних завдань при вивченні об'єктів живої й неживої природи. Методи проблемного викладу дозволяють учням оволодівати досвідом дослідницької діяльності, яка пов'язана з виникненням і розв'язанням навчальної проблеми .

Ефективним методом процесу формування природознавчої компетентності (вивчення властивостей та ознак об'єктів живої й неживої природи) є дослідницькі проекти. Проектна робота дуже перспективна, оскільки в ній кожен з учасників не втрачає свого статусу активної діючої особистості, намагається зайняти в групі позицію, що відповідає його можливостям: знанням, умінням, здібностям, мисленню тощо. Це позначається на загальному формуванні індивідуального стилю учня. Працюючи над проектом, учні спілкуються, співпрацюють і допомагають один одному в процесі навчання, розвивають соціальні, розумові та комунікативні навички. Цей вид діяльності сприяє здійсненню індивідуального підходу в класах з різним рівнем підготовки під час вивчення та засвоєння нового

матеріалу. Існують різні види навчальних проєктів: практично-орієнтовані, дослідницькі, інформаційні, творчі, ігрові.

На основі аналізу науково-педагогічної літератури та доробку сучасних науковців можна виділити такі види дослідницьких умінь, що формуються у молодших школярів у процесі вивчення природознавства: організаційні (вміння організувати свою роботу при проведенні спостережень за об'єктами живої й неживої природи); пошукові (вміння здійснювати дослідження, виявляти властивості та ознаки природничих об'єктів); інформаційні (вміння працювати з інформацією, що вміщена в енциклопедіях, навчальних текстах про природу); оціночні (вміння аналізувати свою діяльність, представляти результат свого дослідження).

Висновки. Отже, переконуємося, що в процесі формування дослідницьких умінь у молодших школярів при вивченні природознавства важливим є врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів; використання ефективних методів навчання; доступність форм і методів дослідження, що проводяться молодшими школярами; відповідність тематики дослідження віковим особливостям та особистісним інтересам учнів; реалізація власних здібностей молодших школярів (саморозвиток, самовдосконалення); потреба учнів у знаннях та розуміння цінності дослідницької діяльності.

Література:

1. Розвиток пізнавальних інтересів молодших школярів на уроках природознавства – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/rozvitok-piznavalnih-interesiv-molodsih-skolariv-na-urokah-prirodoznavstva-73707.html>

2. *Белікова А.* Навчальні екскурсії з природознавства у 1-4 класах / А. Белікова // Початкова школа. – 2004. – № 9. – С. 16-20.

3. *Василенко Л.* Досвід застосування проєктів / Л. Василенко, А. Осмолівський // Шлях освіти. – 2000. – № 2. – С. 6.

4. *Падун Н. О.* Навчально-дослідницька діяльність як засіб формування дослідницьких умінь учнів / Н. О. Падун / Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя // Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 1. – С. 90-93. __

ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ ЯК СОЦІАЛЬНО – ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Марія Фляк

*кандидат філософських наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки та
корекційної освіти, Дрогобицький
державний педагогічний університет
імені Івана Франка*

Девіантна поведінка як система дій і вчинків людей, соціальних груп, що суперечать соціальним нормам або визнаним у суспільстві шаблонам і стандартам поведінки досить поширена у сучасному дитячому та молодіжному середовищі. Суть девіантної поведінки полягає в тому, що людина не дотримується вимог соціальної норми, вибирає відмінний від вимог норми варіант поведінки в тій чи іншій ситуації, що веде до порушення міри взаємодії особистості та суспільства, групи та суспільства, особистості та групи. В основі відхилень у поведінці переважно лежить конфлікт інтересів, цінностей, розбіжність потреб, деформація засобів їх задоволення, помилки виховання, життєві невдачі та прорахунки.

Проблема відхилень від соціальної норми почала турбувати людей дуже давно. Дослідження девіантної поведінки у світовій психологічній літературі представлені достатньо широко, а в сучасній вітчизняній психології і педагогіці є визначальним, тому що саме девіантна поведінка перешкоджає соціалізації особистості, її становленню й формуванню, розвитку її громадянської самосвідомості.

Проявами девіантної поведінки у підлітків цікавилось багато дослідників, чий позиції збереглися й до сьогодні для подальших досліджень. Вони досліджували девіантну поведінку з різних позицій. Ч. Ломброзо з позиції антропології вважав, що у самогубців є характерні особливості будови черепа, які діють на його мозок і поведінку. Е. Дюркгейм розвивав соціологічну теорію суїцидальної поведінки, пов'язуючи її з процесом дезінтеграції соціальних інститутів. За думкою спеціаліс-

тів А. А. Бодальова, М. І. Буянова, А. Г. Хрипкова причинами девіації перш за все є грубість батьків, які займають низький статус в соціальному відношенні.

В результаті аналізу сутності та причин девіантної поведінки утворилося декілька теорій, що з різних позицій підходять до цього явища.

Аналіз теорій соціальних відхилень доводить, що визначальними факторами відхилень від певних норм є: рівень свідомості, моральності, розвинутість у суспільстві системи соціальних регуляторів поведінки людини і сформоване відношення суспільства до людей, що порушують норми моралі та права [5,с.17].

Істотним показником девіантної поведінки виступає відхилення в ту чи іншу сторону з різною інтенсивністю і, внаслідок різноманітних причин, від поведінки, яка визнається нормальною. Нормальна або гармонічна поведінка характеризується: збалансованістю психічних процесів (на рівні властивостей темпераменту, типу вищої нервової діяльності); адаптивністю та самоактуалізацією (на рівні характерологічних особливостей); духовністю та самоактуалізацією (на особистому рівні).

Девіантна поведінка поділяється на дві великі категорії:

- поведінка, що відрізняється від норм психічного здоров'я, що передбачає наявність дійсної чи скритої психопатології;
- антисоціальна поведінка, що порушує які-небудь соціальні та культурні норми, особливо правові. Коли такі вчинки порівняно незначні, їх називають правопорушеннями, а коли серйозні і караються в кримінальному порядку – злочинами.

Відхилення від соціальних норм включають відхилення як корисливої, агресивної орієнтації, так і відхилення соціально-пасивного типу. До соціальних відхилень корисного напрямку відносять правопорушення і проступки, пов'язані з бажанням матеріальної, майнової користі. Відхилення соціально-пасивного типу виражаються в бажанні відходу від активного суспільного життя, у відхиленні від своїх громадських обов'язків, небажанні вирішувати як особисті, так і соціальні проблеми.

Девіантна поведінка має складну природу, обумовлену нарізноманітнішими чинниками, що перебувають в складній взаємодії та взаємовпливі [2, с.15].

В числі різноманітних взаємопов'язаних факторів, що обумовлюють девіантну поведінку виділяють такі як: соціально-економічні (зниження життєвого рівня населення, майнове розшарування суспільства, обмеження можливостей соціально схвалених способів заробітку, безробіття, доступність алкоголю та тютюну); соціально-педагогічні (проблеми, пов'язані з навчанням, конфлікти з вчителями, низький соціальний статус підлітка в учнівському колективі, слабка система позашкільної зайнятості дітей); національно-культурні (зниження морально-естетичного рівня населення, поширення кримінальної субкультури, руйнація духовних цінностей, наростання неформальних дитячих і молодіжних об'єднань, в яких домінує культ сили, пропаганда ЗМІ західних стереотипів поведінки), психологічні (акцентуація характеру, реакція емансипації, реакція групування, потяг до самоствердження, задоволення почуття цікавості, бажання виглядати дорослим, потреба змінити психологічний стан у стресовій ситуації, інфантилізм, підвищений рівень тривожності), біологічні (порушення роботи ферментативної та гормональної системи організму, вроджені психопатії, мінімальні мозкові дисфункції внаслідок органічного враження головного мозку, наслідки спадковості, вплив природного середовища) [3, с.12; 16].

В багатьох випадках передумовами девіантної поведінки є соціальні фактори. Що ж до індивідуально-особистісних факторів, то самими важливими є занижений рівень самоповаги і відсутності механізмів самоконтролю та самокорекції.

Девіантна поведінка спочатку завжди буває немотивованою. Особа, як правило, намагається відповідати вимогам суспільства, але по якимось причинам не може цього зробити. Особливу роль при цьому відіграють девіантні ровесники. Наявність девіантної групи а)полегшує здійснення девіантних дій; б)забезпечує психологічну підтримку за участь у таких діях.

Далі така поведінка затягується. Здійснюючи девіантні дії, особа все більше потребує схвалення групи, залишається на одинці з нею, в результаті чого особа збільшує свою девіантну активність, і її дії перетворюються в мотивовані.

В самому загальному вигляді можна виділити такі основні причини девіантної поведінки:

- несприятливість економіки, політична нестабільність, зниження рівня життя в суспільстві, його розшарування;
- криза суспільної свідомості, зміни в ціннісних орієнтаціях населення;
- недосконалість молодіжної політики;
- ріст сімейного неблагополуччя;
- недоліки в виховній системі, слабка матеріальна база закладів освіти;
- слабка матеріально технічна база чи відсутність умов для організації вільного часу дітей та підлітків;
- проблема працевлаштування випускників шкіл;
- соціальна і фізична незрілість підлітків, особливості формуючого організму[1].

Останніми роками збільшився термін, який проводять підлітки поза сім'єю і школою, зростає питома вага товариства однолітків, яка нерідко перевищує вплив батьків та вчителів. Однак товариство однолітків як фактор соціалізації неоднорідне. З одного боку – це керовані дорослими навчальні, виробничі та інші дитячі та юнацькі колективи й організації. З іншого боку – це різноманітні неформальні стихійні товариства, здебільшого різновікові і змішані у соціальному відношенні. Безконтрольність цього виду спілкування створює потенційно небезпечні ситуації і не дарма «вулиця» здається такою страшною вчителям та батькам [4].

Соціальна криза суспільства продукує девіантні дії у сфері соціальної самодіяльності дітей. Так, численні групи підлітків зайняті «дикими» формами комерції, часто демонструють схильність до аморальних вчинків, агресивних дій, порушуючи елементарні норми міжособистісного спілкування.

Гостро постає необхідність розробки різноманітних профілактичних методик при роботі з підлітками, що страждають різними невротичними захворюваннями, 85,2% з них педагоги відносять до категорії важковиховуваних. У цих підлітків виявилися ознаки соціальної дезадаптації, у тому числі: порушення адаптації до шкільного навчання, конфлікти з однолітками та педагогами. Вираженість цих явищ різноманітна: 43,5% підлітків мають патентний (не виражений, прихований) стан шкільної дезадаптації, а у 68,5% таких підлітків порушення адаптації є явним і проявляється у різних формах правопорушень.

Тут простежується взаємодія біологічних та соціальних факторів, коли діти з низьким інтелектом чи психічними розладами не здатні разом з однолітками засвоїти навчальний матеріал. Через постійні невдачі у школі вони відчують психологічний дискомфорт, потрапляють у конфліктні ситуації, які примушують шукати нове середовище асоціальної спрямованості. Втрачену гідність вони компенсують протиправною поведінкою.

Таким чином, девіантна поведінка – це сукупність засвоєних особистістю асоціальних та аморальних поглядів на життя, які не відповідають соціальним очікуванням, і за певний час стають її соціальною позицією, що перешкоджає самоактуалізації особистості, її особистісному зростанню, спричиняє девіантний спосіб життя. В багатьох наукових дослідженнях встановлено, що асоціальна поведінка підлітків є результатом порушення його взаємодії із середовищем.

Нестача позитивного соціального досвіду, недостатній розвиток і не сформованість орієнтацій розвитку, не сформованість світобачення, системи ціннісних орієнтацій, етичних норм і естетичних смаків сприяють вибору підлітками негативних, протиправних сфер вираження своєї активності, що обов'язково відбивається на їх поведінці, на формуванні особистості, соціального вигляду. Значну роль у цьому процесі відіграє відсутність своєчасної, необхідної педагогічної, психологічної, соціальної і медичної допомоги дітям і підліткам.

Література:

1. Апетик И. М. та ін. (уклад.) Психокорекційні техніки як засіб формування адекватного образу-Я і саморегуляції неповнолітніх з поведінковими девіаціями. – Чернівці: Рута. 2000. – 41 с.
2. Лютий В. П. Соціальна робота з групами девіантної поведінки: Навч. посібник. - К, 2000. - 51 с
3. Максимова Н. Ю. Виховна робота з соціально дезадаптованими школярами. – К. : ІЗМН. 1997. – 136 с.
4. Міщук Л.І. Соціально – психологічні та педагогічні проблеми
5. дезадаптації дітей і підлітків / Л.І.Міщук, З.Г.Білоусова. – Запоріжжя: ЗДУ, 2003. – 108с.

6. Підласий і П., Шарапова О. В. Корекція девіантної поведінки молодших школярів: Експериментальні матеріали. – Черкаси: ЧДГУ: 2002. – 44 с.

УДК 378.147:78

Педагогічні науки

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛІЗАЦІЙ

Цюряк І. О.,
*кандидат педагогічних наук, доцент
Житомирський державний
університет імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна*

На сучасному етапі процес підвищення рівня диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики буде найбільш ефективним при виявленні індивідуальних якостей студента в освітньому процесі. Діяльність такого роду здійсненна лише в особливому педагогічному середовищі, завдяки вільному обміну думками, ідеями, особистісному підключенні студента й педагога в навчально-виховну взаємодію [1]. При формулюванні педагогічних умов вдосконалення фахової підготовки майбутнього вчителя музики ми керувалися принципом єдності змістового й процесуального аспектів під час знаходження оптимальних рішень поставленої проблеми, а також знаннями об'єктивних і суб'єктивних закономірностей функціонування особистісної ситуації, що є в нашому дослідженні засобом підвищення рівня означеної підготовки.

Виходячи з цього, нами були виокремлені педагогічні умови, що сприятимуть, на наш погляд, удосконаленню диригентсько-хорової підготовки студентів,:

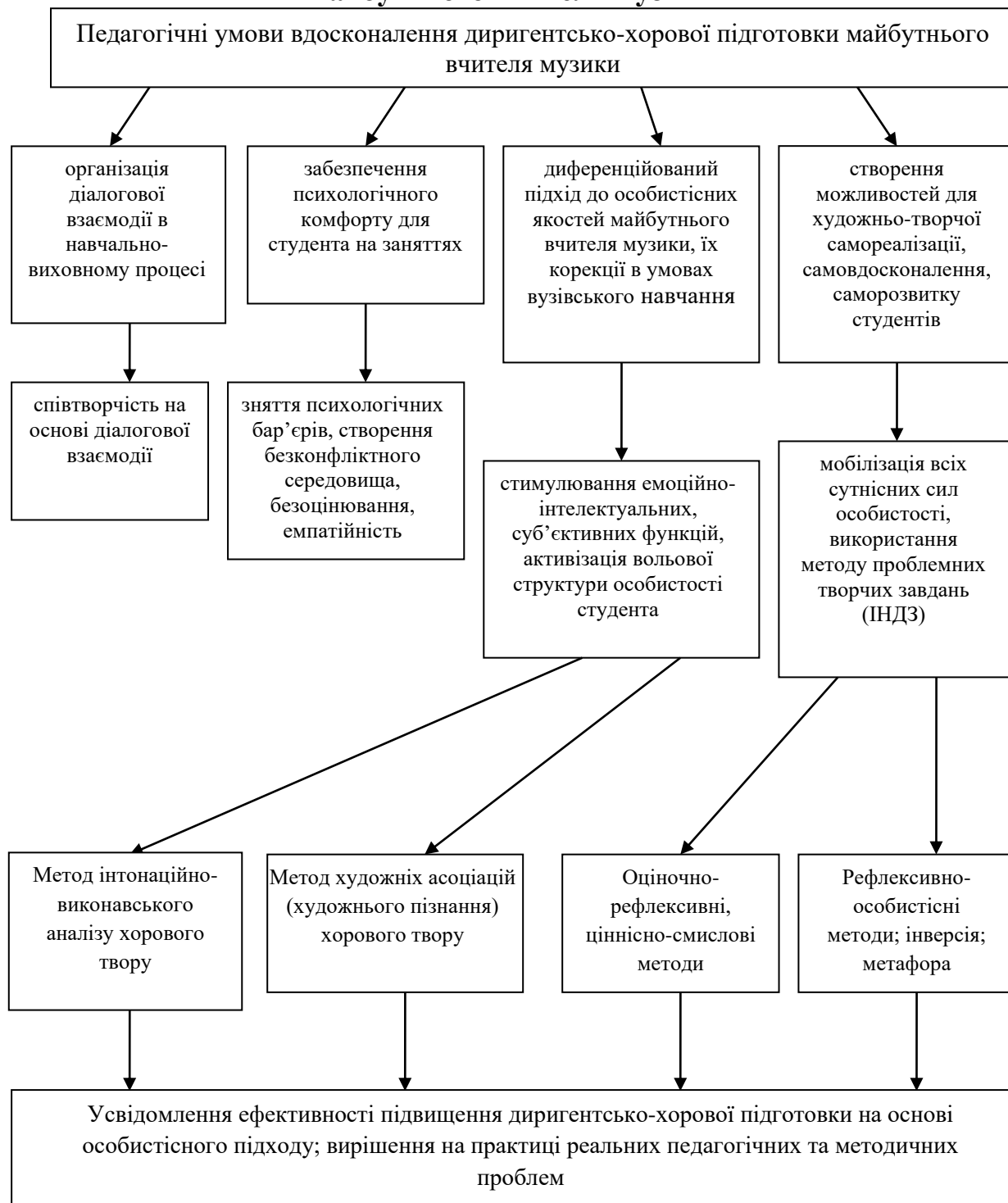
- організація діалогової взаємодії у навчально-виховному процесі;
- забезпечення психологічного комфорту для студента на заняттях з диригентсько-хорових дисциплін;
- диференційований підхід до особистості майбутнього вчителя музики, її корекції в умовах вузівського навчання;

- створення можливостей для художньо-творчої самореалізації, самовдосконалення, саморозвитку студентів у процесі диригентсько-хорової підготовки [2, с. 126].

Означені педагогічні умови диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики на основі особистісно орієнтованих технологій навчання, що є засобом підвищення її ефективності, представлені нами у вигляді схеми 1.

Схема 1.

Педагогічні умови вдосконалення диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики

Після того, як нами були визначені «вузькі місця» у традиційно діючій системі навчання студентів і викладені методи й умови щодо покращання процесу диригентсько-хорової підготовки, розпочалася робота розробки індивідуального технологічного підходу щодо реалізації на практиці особистісно орієнтованих технологій навчання в ході підготовки майбутнього вчителя музики.

Ми спробували практично довести, що на сьогодні стає очевидним важливість питання вдосконалення системи музично-педагогічної освіти і, зокрема, диригентсько-хорової підготовки студентів та застосування в ній особистісного підходу, який, у значній мірі, визначає всю структуру праці викладача. З означеного зрозуміло, що все більше в ній переважають інноваційні підходи. Але, на нашу думку, новітні технології не можуть розвиватися самі по собі, вони повинні стати органічною частиною всього науково-обґрунтованого навчального процесу вищої школи. Насамперед, первинною має бути досконала практична діяльність педагога-музиканта, його індивідуальний та творчий досвід.

Ми виокремлюємо особливості особистісно орієнтованих технологій, що на нашу думку, сприятимуть підвищенню рівня диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики, а саме:

а) музично-освітній процес має будуватися на основі діалогу студента й викладача, який спрямовується на спільне конструювання занять;

б) повинна враховуватися індивідуальна вибірковість студента щодо змісту, виду та форми музичної діяльності, а також його прагнення самостійно використовувати отримання теоретичні знання, вміння й навички;

в) основу організації диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики має скласти творчість, індивідуальний підхід до студента, врахування його інтересів, здібностей, характеру музичного мислення, диференціація навчального матеріалу;

г) індивідуалізація та диференціація сприятиме активному стимулюванню студентів до саморозвитку, самовдосконаленню та самовираженню в сучасній та майбутній життєдіяльності;

г) музична освіта особистісного спрямування потребує використання

механізмів «цінування», тобто позитивного ставлення не тільки до успіхів майбутнього вчителя музики, а й до його бажання виразити свої почуття, погляди, творчі наміри тощо [2, с. 141].

Отже, узагальнюючи вище висвітлене, можна сказати, що запропоновані нами педагогічні умови та методичні прийоми допоможуть створити сприятливе середовище для процесу підвищення ефективності фахової підготовки майбутнього вчителя музики, що приведе до зміни в їхній ціннісно-смісловій сфері, розвитку внутрішнього індивідуально-творчого потенціалу особистості.

Література:

1. Бех І. Д. Виховання особистості : кн. 1. Київ : Либідь, 2003. 280 с.
2. Цюряк І. О. Методика застосування особистісно орієнтованих технологій навчання в процесі диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Ін-т мистецтв НПУ ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2009. 243 с.

УДК 373.2.016:81-028.31[616.89-008.434.37]

Педагогічні науки

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА ЕТАПІ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ЗВУКІВ С – Ш У ДІТЕЙ З ФФН СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З АКУСТИКО-ФОНЕМАТИЧНОЮ ДИСЛАЛІЄЮ

Шульга В.

*здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
за спеціальністю 016*

*Спеціальна освіта. Логопедія
природничий факультет
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна*

Значне зростання кількості мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку є актуальною проблемою на сучасному етапі розвитку логопедії. Найбільш розповсюдженим поміж мовленнєвих дефектів є фонетико фонематичне недорозвиток мовлення, яке потребує пошуку сучасних підходів в корекційній роботі.

Як в теоретичному, так і в практичному плані питання діагностики та змісту корекційної роботи з подолання акустико-фонематичної дислалії залишаються недостатньо розробленими.

Мета статті: розкрити сутність використання дидактичних ігор на етапі диференціації звуків у дітей з ФФН старшого дошкільного віку з акустико-фонематичною дислалією.

Питаннями ФФН у дошкільників та специфікою його прояву займалися багато авторів Г.А. Каше, Р.І. Лалаєва, Р.Є. Левіна, В.Х. Орфінська, О.Ф. Рау, Є.Ф. Соботович, Т.Б. Філічова, Г.В. Чіркїна та інші.

В основі механізму акустико-фонематичної дислалії лежить недостатня сформованість фонематичного слуху, тому у дошкільників не сформована функція слухового розрізнення деяких фонем. При сприйманні мовлення звук розпізнається неправильно, відбувається уподібнення однієї фонемі іншій на основі спільності більшості ознак.

Дитина не вміє на слух розрізнити фонемі ні у власній мові, ні у мові оточуючих; змішуються звуки, схожі за своїми акустичними ознаками: дзвінкі - глухі, тверді - м'які, свистячі – шиплячі та сонори. Дошкільник вимовляє звук так, як його чує, артикуляційних порушень немає (звуки не перекручені). Основна причина - несформованість фонематичного слуху, нездатність вірно провести відбір фонем по їх акустичним ознакам [3, с. 7].

У дітей з порушенням фонематичного сприйняття є проблеми з вмінням диференціювати близькі за звучанням чи схожі за артикуляцією звуки рідної мови, що призводить до відставання в поповненні словника, у формуванні граматичної будови мовлення та зв'язної розповіді [1, с. 36].

Приклади помилок у дітей з порушенням фонематичного уявлення:

- заміни одних фонем іншими опозиційними (дзвінкі глухими і навпаки) в процесі звукового аналізу слів;
- заміни одних фонем іншими диз'юнктними (передньоязикових-задньоязиковими, верхньоязикових-нижньоязиковими, передньоязикових - середньоязиковими, носових- ротовими тощо)

Помилки у дошкільників, які свідчать про труднощі контролю за процесом аналізу фонем у слові:

- зміна послідовності звуків у слові;
- пропуски окремих звуків в слові в процесі аналізу (такі пропуски не об'єднані певною закономірністю);
- називання зайвих звуків у слові;
- часте повторення одного і того самого звука, або комплексу звуків.

Помилки, які свідчать про труднощі аналізу слова:

- відсутність навички виділити заданий звук зі слова;
- виділення цілого складу замість окремого звука;
- невміння визначити місце звука в слові.

Помилки, які свідчать про труднощі синтезу слова:

- пропуски другого приголосного звука при збігах приголосних;
- пропуски приголосних звуків в середині та в кінці слова;
- пропуски голосного звука, який стоїть після приголосного [5, с. 9].

Формування фонематичних процесів у дітей з акустико-фонематичною дислалією охоплює: виховання культури мовленнєвого слуху, розпізнавання певного звуку у слові, аналізування звукового складу слова.

Провідною діяльністю дитини старшого дошкільного віку є гра. К. Д. Ушинський підкреслював, що навчання у формі гри може і повинно бути цікавим, але ніколи – не у формі розваги.

В. О. Сухомлинський її порівнював із «величезним світлим вікном, крізь яке в духовний світ дитини вливається живлющий потік уявлень, понять про навколишній світ [1, с. 40].

Метою дидактичної гри є формування у дитини прагнення та потреби у знаннях, інтерес до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок. Ефективність сприймання дітьми навчального матеріалу підвищують дидактичні ігри, ігрові заняття і прийоми, урізноманітнюють їхню навчальну діяльність, вносять елемент цікавості [6, с.18].

У дидактичній грі діти набувають знання опосередковано, коли педагог

пояснює чи вчить, ставить навчальні та пізнавальні завдання. Навчальне завдання в таких іграх як би замасковане на першому плані для граючого, мотивом її виконання стає природне прагнення дитини грати, виконувати певні дії [4, с. 4].

Метою ігор для розвитку фонематичних процесів є корекція чи розвиток фонематичного сприймання, уявлень, аналізу та синтезу. Такі ігри допомагають закріпити правильну звуковимову, чітко диференціювати близькі за акустичними ознаками звуки, сформувати у дитини чіткі уявлення про звук та букву. Немовленнєві та мовленнєві звуки слугують матеріалом для ігор та варіюються в залежності від вікової норми дитини та використовуються на всіх етапах логопедичної корекції [6, с. 26].

Ігри на закріплення правильної звуковимови, диференціації фонетично близьких звуків обов'язково проводяться з дотримання загальних принципів виправлення вад звуковимови:

- ігри з використанням ізольованих звуків;
- ігри зі складом (відкритим, закритим та зі збігом приголосних);
- підбір слів до відповідного звуку різної складової структури, де запропонований звук знаходиться на початку слова, в середині, у кінці та у словах зі збігом приголосних.

В грі, метою якої є закріплення знань про опозиційні звуки, підбирається матеріал з фонемами, що відрізняються за місцем і способом творення [6, с.27].

Логопедична робота на етапі диференціювання звуків [с]-[ш] націлена на поступову диференціацію звуків за акустичними і моторними ознаками та проводиться у певній послідовності:

1. Диференціація ізольованих звуків.

Використанням картинок-символів.

При диференціації звуків [с] і [ш] артикуляція обох звуків по черзі уточнюється за моторними ознаками, потім порівнюється: положення губ, язика, якість повітряного струменя.

Види робіт з картинками-символами при диференціації звуків за моторними ознаками:

1. Не називаючи картинку, дитина називає звук [с] або [ш].

2. Не називаючи звук, дошкільник визначає місце положення язика (вгорі або внизу).

3. Малюку пропонують безліч картинок, що містять звуки [с] і [ш] («шафа», «софа», «каска»); дитина виконує перший або другий вид роботи.

Логопед вимовляє звуки [с] або [ш] при диференціації звуків за акустичними ознаками, дошкільник показує відповідну картинку-символ.

2. Диференціація змішуваних звуків в складах.

Використання рядів складів зі змішуваними звуками. Кількість складів у ряду може бути від двох до п'яти. Співвідношення диференційованих звуків у складовому ряді може бути різним.

Для диференціації у вимові звуків [с] і [ш] можуть бути послідовно використані наступні складові ряди:

1. Са-ша (со-шо; су-шу; си-ши).

2. Ас-аш (ос-ош; ус-уш; ис-иш).

3. Аса-аша (осо-ошо і ін.).

4. Са-са-ша.

5. Ша-ша-са.

6. Ша-са-ша.

7. Ша-ас-ша.

8. Сус-шуш.

9. Ша-су-ос-ши та ін.

При усуненні акустико-фонематичної дислалії в роботі над диференціацією звуків в складах слід приділити особливу увагу: вправи для розрізнення у вимові пар і рядів складів з близькими артикуляційно або акустично звуками, що є ефективним прийомом профілактики дисграфії.

Навчають дітей розрізняти склади вже автоматизованих звуків у поєднанні з приголосними або голосними, а також склади різної структури: відкриті, закриті, без збігу та зі збігом приголосних. Дошкільнику пропонують

знайти, який однаковий звук є в декількох різних словах зображених на малюнку, даний звук виділяється силою голосу і вимовляється чітко.

3. Диференціація змішуваних звуків у словах.

При диференціації звуків в словах:

- за акустичними ознаками – логопед вимовляє слово або називає картинку, а дитина показує символ;
- за моторними ознаками - малюк розкладає картинки за двома особливостями звуків, називаючи їх.

Для диференціації використовують пари, ряд слів, що містять звуки[с]-[ш]. Цей етап логопедичної роботи містить слова, що відрізняються одним зі звуків – пароніми («мишка» - «миска»); пізніше - слова, в яких є два диференційованих звуків («Сашко», «соняшник»); на матеріалі слів з диференційованими звуками використовують завдання з навчання звукового аналізу: на пошук слів, що містять диференційовані звуки.

4. Диференціація звуків в реченнях.

Логопед говорить речення, а старший дошкільник повторює за ним, або складає нові з опорою на запитання логопеда, з опорою на сюжетну або предметну картинку. Кількість слів в реченні з диференційованими звуками, структура речення і слів в ньому ускладнюється поступово.

Значна роль на етапі диференціації звуків відводиться розвитку фонематичного аналізу і синтезу.

Одночасно диференціюють не більше двох звуків. Якщо в диференціації потребують все звуки певної фонетичної групи (всі свистячі звуки), їх об'єднують попарно[3, с. 22,23].

Отже, сутність будь-якої дидактичної гри полягає у опосередкованому формуванні в дитини прагнення та потребу у знаннях, інтерес до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь та навичок. Ігри на диференціацію звуків у дітей старшого дошкільного віку з ФФН обов'язково проводяться з дотримання загальних принципів виправлення вад звуковимови.

Література:

1. Буду добре вимовляти. Корекційно-логопедична робота / Л. І. Шевченко. – Харків: Видавництво «Ранок», 2017. 160 с. (Сучасна дошкільна освіта).
2. Гаврилова Н. С. Порушення фонематичних процесів у дітей. Актуальні питання корекційної освіти. 2010. Вип. 1. С. 87-98. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/арко_2010_1_12 (дата звернення: 10.11.2019).
3. Дубовская В. О. Дислалія. Курган, 2005. С. 26. (методичні рекомендації для практичних занять та самостійної роботи студентів очного і заочного відділення)
4. Ладутько Л. К. Шкляр С. В. Картоотека дидактичних ігор та вправ з розвитку мовлення дошкільників до розділу «Людина та природа». Мозирь: Содействие, 2010. 153 с.
5. Опанасець Н. А. Розвиток фонематичних процесів у дітей з мовленнєвими порушеннями. Таврійський вісник освіти. 2015. № 3(51). С. 120-125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2015_3_23 (дата звернення: 10.11.2019).
6. Фурман Н. В. Використання ігрових прийомів у подоланні тяжких порушень мовлення у дітей дошкільного віку: метод. посіб. для вчителів-логопедів. Кам'янець-Подільський, 2017. 94 с.

УДК 37.0964 (1321.08)

Педагогічні науки

РОЛЬ БАТЬКА У ВИХОВАННІ ДИТИНИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Щербина В.Ю.

*Доцент кафедри педагогіки, психології й
освітнього менеджменту імені проф. Є.Петухова
Херсонський державний університет
м. Херсон, Україна*

У сучасному українському суспільстві інститут сім'ї та шлюбу, на думку більшості науковців, перебуває у кризовому стані. Це зумовлено впливом соціально-економічних, політичних трансформацій та соціокультурних умов і

часто супроводжується зниженням народжуваності і демографічною кризою, яку ми спостерігаємо останні десятиріччя. Проблеми збереження та зміцнення сім'ї як основного інституту суспільства хвилює багатьох соціологів, психологів, фахівців соціальних служб, але їх увага спрямована на вивчення проблем дитинства та материнства. Прихованими залишаються проблеми, пов'язані зі зміною соціального статусу батька., особливо у розлучених сім'ях. Сучасний стан батьківства характеризується двома тенденціями: з одного боку спостерігається неготовність батьків виконувати подружні і батьківські ролі, з іншого боку, виникає феномен «нового батьківства», суть якого полягає в тому, що все більшу цінність для чоловіка набуває так звана шведська модель сім'ї і сімейних відносин. Такі батьки прагнуть брати активну участь у вихованні дітей, усвідомлено беруть на себе відповідальність за їх соціалізацію [10, с. 198]. Дж. Плек стверджує, що феномен батьківства розкривається і як умова для розвитку дитини, і як частина чоловічої ідентичності [11, с. 97]. На думку Т. Гурко, такий чоловік виявляється в ролі батька як суб'єкт активної дії не тільки у виконанні своїх рольових функцій, але і в довірчих, дбайливих відносинах. Ідентифікація чоловіка з роллю батька – це процес усвідомлення себе як батька і прийняття відповідних норм поведінки [3, с. 325].

У сучасній педагогічній науці у вивченні батьківства знаходимо два підходи: біологічний і соціальний. Біологічний – це осмисленні ролі кровного споріднення, яка полягає в факті народження дітей для формування і розвитку сімейно-шлюбних відносин. Другий підхід розглядає роль чоловіка через реалізацію функцій захисту сім'ї, її економічного забезпечення, а також передачі наступним поколінням соціокультурних норм і зразків чоловічої поведінки.

Представники структурного функціоналізму в дослідженні батьківства роблять акцент на поділі праці за статевою ознакою. Тому, в даному підході батьківство зв'язується з функцією годувальника і захисника, а материнство – з роллю хранительки домашнього вогнища. Найважливішими функціями сім'ї, як вважає Т. Парсонс, є соціалізація дітей і стабілізація особистості дорослих членів сім'ї. Ключовим механізмом, здатним забезпечити рівновагу і стабільність

системи соціального взаємодії, є поділ ролей. На думку Т.Парсонса, для функціонування будь-якої соціальної системи слід дотримуватися двох функцій: інструментальної і експресивної (емоційної). «Інструментальна функція полягає в забезпеченні засобів до існування системи. Емоційна функція – в підтримці єдності членів системи, а також у встановленні моделей відносин всередині сім'ї та регулювання рівня напруженості її членів» [5, с. 117]. Так як один і той же чоловік не може одночасно поєднувати ці функції, тому жіночі та чоловічі ролі необхідно розглядати як доповнюють один одного, при цьому чоловікові відводиться інструментальна роль, а жінці – експресивна, емоційна. Р. Мертон стверджує, що сім'я передає дітям головним чином ту частину культури, яка доступна соціальної стратегії або групам, в яких опинилися батьки, а їхні діти перебувають під ненавмисним впливом повсякденної поведінки батьків [5, с. 117]. Таким чином, в рамках структурного функціоналізму батьківство і материнство представляються як поведінкові зразки. Емоційна і інструментальна функції є взаємодоповнюючими і забезпечують стабільність в суспільстві. Батьківська роль в сім'ї складається в орієнтації на професійну кар'єру, в прагненні до успіху, віддаленості від сім'ї і виховання дітей.

Представник соціокультурної концепції М. Мід зазначає, що батьківство має соціальну природу: «Відмінна риса людського самця – допомога у пригтуванні їжі жінкам і дітям» [6, с. 312]. Автор стверджує, що в родині кожне наступне покоління чоловіків навчається відповідному дбайливому поводженню і засвоює батьківську функцію, яка згодом стає однією з головних чоловічих ролей. У вітчизняній соціології дослідження батьківства проводяться, в основному, в рамках соціології сім'ї та соціології гендерних відносин. При цьому домінує патріархальний погляд на поділ гендерних ролей, згідно з яким головна відповідальність за виховання і соціалізацію дітей лежить на матері, а батько несе основну відповідальність за матеріальне благополуччя сім'ї [4, с. 432-451].

Аналіз робіт зарубіжних і вітчизняних авторів показав, що в соціології поки не існує комплексного підходу до вивчення ролі батька в сімейних відносинах і в вихованні дітей. Більшість досліджень присвячені проблемам

материнства і дитинства. Основна ідея нашого дослідження полягає в тому, що батьківство є комплексний феномен, пов'язаний з усіма аспектами життя людини, в тому числі і з особистісним розвитком. Батьківство – це не тільки соціальний інститут, система прав, обов'язків, соціальних очікувань і вимог, що пред'являються до чоловіка як батька, а й результат його роботи над собою, реалізація його бажання брати участь в житті дитини, впливати на успішність її соціалізації і добровільно брати на себе відповідальність за результати цього впливу. Емоційні показники покликані оцінити мотивацію батьківства, характер відносин з членами сім'ї, ступінь душевної прихильності до дитини і чутливості до її потреб. На наш погляд, саме емоційна складова є найменш

Представник франкфуртської школи Е. Фромм у дослідженні батьківства звертав увагу на особливості материнської та батьківської ролі в залежності від почуття любові до дітей. У своїй праці «Мистецтво любити» він обґрунтовує різницю материнської та батьківської любові. На думку Е. Фромма, якщо материнська любов безумовна і її «не потрібно заслуговувати, тим більше не можна контролювати», то батьківська любов – це обумовлена любов. «Батько є іншим полюсом людського існування, де закон, порядок і дисципліна. Батько – це той, хто вчить дитину, як дізнаватися дорогу у великий світ» [8, с. 64]. Якщо говорити про час, який чоловіки проводять зі своїми дітьми то картина наступна: молоде покоління проводить більше часу зі своїми дітьми, причому вплив на це надає незайнятість батька, а рівень його освіти.

Розлучені самотні чоловіки зустрічаються зі своїми дітьми в середньому один раз в тиждень, і ці зустрічі зводяться, в основному, до спільних прогулянок і розваг. Чоловіки, які вступили в другий шлюб зустрічаються зі своїми дітьми від першого шлюбу не частіше, ніж раз на місяць, а мають дітей у другому шлюбі і того рідше, хоча і стверджують, що люблять усіх дітей однаково. Зазвичай такі батьки компенсують свою фактичну відсутність грошима і дорогими подарунками і поступово повністю втрачають і емоційний зв'язок зі своєю дитиною від першого шлюбу, і почуття відповідальності за неї. У цьому питанні наше дослідження підтверджує думку американського фахівця Р. Ла-Роси, який стверджує, що

розрив між егалітарної культурою батьківства і колишніми, несучасними моделями поведінки призводить до великої частки «функціонально відсутніх» батьків [9, с. 532]. Примітно, що 42,3% респондентів з тих, хто перебуває у повторному шлюбі, вважає кожен наступний шлюб більш вдалим, ніж перший. Слід зазначити, що в соціології та суміжних науках існує безліч типологій батьківства. Так західні вчені виділяють чотири типи батьківства, два «хороших» і два «поганих». Перший «хороший» тип батьківства - «відповідальне» батьківство. До цього типу належать, як правило, освічені чоловіки середнього класу, одружені на рівних їм за статусом жінок. Другий позитивний тип батьківства - «хороший здобувач», годувальник. Третій тип, «поганий», - «неплатник аліментів», представники цього типу не беруть участі ні в вихованні, ні в змісті своїх дітей. І четвертий, також негативний, - «незацікавлений тип». До нього ставляться чоловіки, взагалі не бажають мати дітей, які, якщо і стають батьками, то проти своєї волі.

Сім'я для чоловіків є однією з базових цінностей. Взаємодіючи з дітьми, чоловіки досить повно реалізують такі функції як дисциплінарна, функція інтелектуального і морального виховання і функція проведення спільного дозвілля. Однак функція турботи і догляду за дитиною майже не реалізується і залишається за матір'ю.

Ступінь відповідальності і зрілості батька, а також сам тип батьківства не є незмінними, вони представляють собою динамічний процес. Можливості їх розвитку піддаються коригуванню і важливу роль в цьому, на наш погляд, повинна грати відповідна демографічна політика держави, яка повинна бути спрямована на задоволення основних потреб сучасної сім'ї та її зміцнення.

Кожна дитина повинна – мати батька, незалежно від того, живе він з нею, чи ні. Тому кожен батько, плануючи дітей, має бути відповідальним, піклуватися про своїх нащадків завжди.

Література:

1. Бурдые, П. Практический смысл / П. Бурдые. –СПб. : Алетейя 2001.
2. Бурдые, П. Социальное пространство: поля и практики / П. Бурдые. – СПб. : Алетейя, 2005.

3. Гурко, Т. А. Брак и родительство / Т. А. Гурко. – М. : Институт социологии, 2008.
4. Здравомыслова, Е. А. Кризис маскулинности в позднесоветском дискурсе / Е. А. Здравомыслова // О мужественности : сб. ст. – М.: Новое литературное обозрение, 2002, — С. 432—451.
5. Мертон, Р. Социальная теория и социальная структура / Р. Мертон. – М. : АСТ ; Хранитель, 2006.
6. Мид, М. Культура и мир детства. Избранные произведения /М. Мид. – М. : Наука, 1988.
7. Парсонс, Т. Система координат действия и общая теория систем действия: культура, личность и место социальных систем / Т. Парсонс. – М. : Наука, 1996.
8. Фромм, Э. Искусство любить / Э. Фромм. – М. : Педагогика, 1990.
9. LaRossa, R. Fatherhood and social change / R. LaRossa //Men s Lives; Eds. by V. Kimmel, M. Messner. — Boston : Allyn and Bacon, 1995.
10. LaRossa, R. The Modernization of Fatherhood / R. LaRossa // A Social and Political History. – Chicago : University of Chicago Press, 1997.
11. Pleck, J. H. Paternal involvement by U. S. residential fathers: Levels, sources, and consequences. The role of the father in child development/ J. H. Pleck, B. P. Masciadrelli. – New York: Wiley, 2004.
12. Pleck J. H. The Gender Role Strain Paradigm An update / J. H. Pleck. – New York: Wiley, 1997.

FORMING CADET'S LEADERSHIP QUALITY

Krystyna Yandola*senior teacher**Department of Psychology and Pedagogy***Taras Solovey***cadet of the flying faculty**Ivan Kozhedub Kharkiv National University of Air Force**Kharkiv, Ukraine*

Recently, there has been an increasing number of publications on leadership in general and on the leadership development of military personnel in particular. This indicates that this problem is urgent.

Modernity requires the Ukrainian military to be able to solve tasks not only in peacetime, but also in special, combat and extreme conditions. The professional competence of a military specialist today includes not only professional theoretical and practical readiness, but also: the ability to solve situational problems, the desire to realize their potential for successful activity in the professional area, the willingness to constantly improve themselves, the awareness of responsibility for their actions, readiness, ability to understand, accept, and use points of view different than their own, the ability to analyze and draw the right conclusions in the face of deficit and overload of information, have advanced psychological self-regulation and perspicacity etc.

Leadership in modern scientific literature is regarded as: a socio-psychological phenomenon or process inherent in a small group; a typical system or technology of techniques for influencing subordinates; a concept that characterizes the relationship of dominance and subjugation in the group, a set of leadership qualities, the function of the leader etc.

Among the leadership qualities that must be inherent in the modern serviceman are: activity, initiative, creativity, innovation, observation, adaptability,

independence, ability to work in a team, stress resistance, ability to resolve conflicts, ability to set priorities, quick reaction rate etc.

The formation and development of leadership qualities of military personnel should take place throughout the period of study in higher education military institutions. Leadership issues are an integral part of the curriculum of individual subjects, non-classroom topics: electives, seminars, round tables, conferences etc. Taking into account the experience of fighting conflicts, including the Operation of the United Forces in the east of Ukraine, it was decided in the institutions of higher military education to allocate the issue of leadership in a separate discipline, leadership courses for NCOs are already in place.

Appropriate psychological and pedagogical conditions must be created for the formation and development of leadership qualities in higher military education institutions. During organizing the educational process in the higher military education institution, it is necessary to ensure the following: inclusion the requirements for the training of the leader-officers in the qualification characteristics of specialists as professionally important quality; consideration of the cadets' readiness for leadership as the goal of the educational process, determination of the content of training, that is, a set of educational disciplines for the whole term of study, for each course of study; choosing the appropriate system of pedagogical means, including the purpose, content, methods, organizational forms, ensuring appropriate cross-curricular links and relations between the subjects of the educational process; readiness of the scientific and pedagogical staff to work on the formation of future officers' readiness for leadership.

The leading methods of formation and development of leadership qualities of cadets in the educational process are considered coaching, application of modern methods and forms of training, in particular: training technologies, interactive lessons, problematic lectures, making the educational projects, creating situations for the development of critical thinking, working in teams having leaderboards and psychological barriers etc. It is also important to create an appropriate educational

environment for self-education activities, because of the process of acquiring and developing leadership qualities is continuous.

Literatura:

1. Кокун О. М. Психологічна структура лідерських якостей майбутнього офіцер / О. М. Кокун // Вісник Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. - К.: НУОУ, 2012. - № 4 (29). – С. 170-174.

2. Маковський О.К. Формування лідерських якостей майбутніх офіцерів / О.К. Маковський: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Спеціальність 20.02.02 «Військова педагогіка та психологія». – Хмельницький. – 2002. – 19с.

